

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет
Кафедра кримінального права та процесу

КОЗІЄНКО Аліна Володимирівна
Методика розслідування умисних вбивств, замаскованих під нещасний
випадок або самогубство на залізничному транспорті.

спеціальність: 081 – Право
магістерська програма – Право
Магістерська робота

Виконала студентка групи ПРм-23
А.В. Козієнео

Науковий керівни
к.ю.н., ст.викл.Банах С.В.

Магістерську роботу допущено
до захисту:
“ ___ ” _____ 20__ р.
Завідувач кафедри
_____ **Н.З. Рогатинська**

ТЕРНОПІЛЬ - 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. Теоретичні аспекти умисного вбивства замаскованого під нещасний випадок або самогубство на залізничному транспорті	7
1.1. Поняття умисного вбивства, законодавче визначення та особливості	7
1.2. Історичні аспекти умисного вбивства	11
1.3. Розмежування понять «умисне вбивство», «самогубство» та «нещасний випадок»	19
РОЗДІЛ II. Практичні аспекти та проблеми умисного вбивства замаскованого під нещасний випадок або самогубство на залізничному транспорті	27
2.1. Кваліфікація умисного вбивства замаскованого під нещасний випадок або самогубство на залізничному транспорті та пов'язані з цим труднощі	27
2.2. Способи вчинення та маскування умисного вбивства	50
2.3. Аналіз судової практики щодо умисних вбивств даного типу	66
РОЗДІЛ III. Розробка практичних рекомендацій та чіткого алгоритму слідчих дій при розслідуванні умисних вбивств замаскованих під нещасний випадок або самогубство на залізничному транспорті	77
ВИСНОВКИ	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ	
ДЖЕРЕЛ	97
ДОДАТКИ	107

ВСТУП

Умисне вбивство людини – це діяння, вчинене з метою позбавлення життя особи. Даний злочин має дуже давню історію, адже вбивство людини існувало від початку появи самих людей. В жодній країні вбивство ніколи не залишалося непоміченим, воно завжди асоціювалося у людей із неправомірним, неправильним діянням. На сьогоднішній день умисне вбивство вважається протиправним та є караним в усіх країнах світу. Проте, досі залишається багато невирішених питань, пов'язаних з окремими його видами. Одним з таких видів є умисне вбивство замасковане під нещасний випадок або самогубство на залізничному транспорті.

Актуальність даної теми зумовлена насамперед тим, що даний вид злочинів є недостатньо дослідженим. Теоретична та практична складова розслідування не до кінця розвинуті, що часто призводить до значних труднощів в розкритті. Зокрема, відсутній продуманий та зафіксований алгоритм слідчих дій, які необхідно проводити при виїзді на місце скоєння даного злочину. Більше того часто виникає суттєва проблема в розмежуванні умисного вбивства та самогубства чи нещасного випадку, на що вказують множинні випадки з практики. Тому на разі існує гостра необхідність вдосконалення та розширення досліджень у даному напрямку.

Метою роботи є постановка проблемних питань щодо розслідування умисних вбивств замаскованих під нещасний випадок або самогубство на залізничному транспорті, їх розгляд а також пошук їх вирішення.

Для досягнення даної мети поставлено такі **завдання**:

- Опрацювавши законодавчу та наукову базу дати визначення умисному вбивству;
- Розглянути історичний аспект поняття умисного вбивства;
- Виявити відмінності умисного вбивства від самогубства та

нещасного випадку, розмежувати дані поняття;

- Виявити та перерахувати особливості умисного вбивства замаскованого під нещасний випадок чи самогубство на залізничному транспорті;
- Розглянути способи вчинення даної групи злочинів;
- Розробити тактику слідчих дій при розслідуванні таких злочинів;
- Навести практичні приклади;
- Виявити типові недоліки та труднощі що виникають при розкритті злочинів цього типу;
- Розробити систему вирішення типових проблем;
- Розробити рекомендації щодо застосування отриманих результатів на практиці.

Об'єктом дослідження виступає специфічна група злочинів що кваліфікуються як умисне вбивство, проте викликають значні складнощі при розслідуванні у зв'язку з маскуванням їх під умисне вбивство чи самогубство на залізничному транспорті.

Предмет роботи – особливості умисного вбивства, скоєного саме на залізничному транспорті та способом маскування під нещасний випадок чи самогубство, способи скоєння такого вбивства та самого маскування, методи розслідування та кваліфікації, пов'язані з цим проблеми та шляхи їх вирішення.

У процесі написання роботи використовувалися такі **методи**

дослідження:

- Порівняння – для виявлення схожого та відмінного між такими поняттями як «самогубство», «умисне вбивство», «вбивство з необережності», «маскування вбивства», «приховування вбивства» та ін.
- Узагальнення – виведення загального результату дослідження, створення логічних висновків та короткий опис досягнутих результатів.
- Абстрагування – виокремлення та дослідження лише найважливіших та найістотніших аспектів понять та проблем, об'єднання певних понять що зв'язані своїми властивостями.
- Аналіз – вивчення певних понять шляхом розкладання їх на частини, розчленування проблемних аспектів та виокремлення найважливіших складових.
- Історичний метод – використаний для оцінки історичної сторони питання, етапів розвитку проблеми.
- Методи дедукції та індукції.
- Логічний, гіпотетичний, системний методи та інші.

Дана тема не є широко дослідженою. Проте, науковими аспектами питання займалися такі науковці як Комаринська Ю., Галаган О., Солодовніков А., Біленчук П., А. В. Байлов, Ю. В. Баулін та інші.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше зроблено систематичний історичний аналіз нормативно-правових актів щодо законодавчого закріплення умисного вбивства та покарання за даний злочин, проаналізовано генезу даного явища в законодавстві, проведено порівняння

даних актів. Також проведено комплексне розмежування понять «вбивство», «самогубство» та «нещасний випадок», з виділенням особливостей кожного елемента та наведенням авторських визначень поняття «нещасний випадок». Наведено авторську дефініцію вбивства замаскованого під нещасний випадок чи самогубство на залізниці. У роботі зроблений глибокий аналіз можливих випадків кваліфікації вбивств замаскованих під нещасний випадок чи самогубство на залізниці, враховуючи зміни до Кримінального кодексу України внесені Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами». Розглянуто пропозицію внесення змін до ст. 67 Кримінального кодексу України «Обставини, які обтяжують покарання», а саме внесення до першої частини даної статті п. 14 «вчинення злочину, що супроводжується маскуванням його під самогубство чи нещасний випадок». Крім цього розроблено типову постанову про призначення судово-медичної експертизи в таких випадках та типовий перелік питань судово-медичному експерту.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання на практиці, а саме:

1) використання теоретичних напрацювань студентами та зацікавленими особами для написання подальших наукових робіт та досліджень;

2) використання працівниками правоохоронних органів під час розслідування умисних вбивств замаскованих під нещасний випадок чи самогубство на залізничному транспорті;

3) використання слідчими при призначенні судово-медичної експертизи розробленої типової постанови та переліку питань судово-медичному експерту;

4) використання при кваліфікації даної групи злочинів, адже

надано детальне розяснення більшості з можливих варіантів кваліфікування.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УМИСНОГО ВБИВСТВА ЗАМАСКОВАНОГО ПІД НЕЩАСНИЙ ВИПАДОК АБО САМОГУБСТВО НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

1.1. Поняття умисного вбивства, законодавче визначення та особливості.

Аналіз даної тематики слід розпочати з розгляду загальних понять.

Умисне вбивство – це діяння особи вчинене з її прямої волі, що призвело до позбавлення життя іншої особи.

Такий вид злочину є дуже небезпечним, адже спричиняє незворотні наслідки – смерть людини, що не може бути виправлено. Саме тому на сьогоднішній день в переважній більшості країн світу таке діяння кваліфікується як злочин найбільшої тяжкості. Відповідно і міра покарання для особи що його вчинила обирається найжорсткіша. Більше того, на злочинця очікує значний моральний осуд зі сторони суспільства, множинні обмеження та «клеймо» вбивці до кінця життя. Саме тому злочинці намагаються будь-яким чином приховати скоєне, заплутати розслідування та максимально уникнути негативних наслідків.

Право на життя є одним з найважливіших прав, що відносяться до такзваного першого покоління. Воно закріплене в численних міжнародних нормативно-правових актах і вважається передумовою усіх інших прав. Дане право закріплене у Статуті ООН, де вказано що основні права людини повинні захищатися [статут ООН].

Те, що право на життя входить до категорії «основних», можна побачити з положень Загальної декларації прав людини 1948 року. А саме в статті 3: «Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність»[заг. деклар].

Також це основоположне право закріплене в Міжнародному пакті про

громадянські та політичні права. Стаття 6 даного документу проголошує: «Право на життя є невід'ємне право кожної людини. Це право охороняється законом. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя».

Законодавство рівноцінно ставиться до охорони життя будь-якої особи, не зважаючи на такі ознаки як вік, розумові здібності, життєздатність, фізичний стан, психічне здоров'я, раса та ін. Тобто, вбивство психічно хворої особи чи такої що перебувала в надзвичайно важкому фізіологічному стані внаслідок важкої хвороби не буде каратися меншою мірою ніж вбивство цілком здорової особи.

Положення українського законодавства увідповіднені міжнародним актам в частині захисту людського життя. Основний закон нашої держави Конституція України у своїх статтях містить норму, згідно з якою умисне вбивство повинно бути караним. Дана норма розміщена у ст. 27 і вказує на те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність та безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини [3, 12].

З цього видно, що життя людини цінується та захищається на найвищому рівні. Презумпція його недоторканості спостерігається у всіх законодавчих нормах, які хоч трохи пов'язані з цим питанням. Це не дивно, адже існує пряма вимога увідповіднення норм всього законодавства положенням Конституції України.

Саме на закріплення цього основоположного правила та захист людського життя спрямоване фіксування умисного вбивства як злочину у ст. 115 Кримінального кодексу України. Згідно з даною статтею вбивством визнається умисне, протиправне позбавлення життя людини. Потрібно звернути увагу на те, що стаття містить дві частини: простий та кваліфікований склади даного злочину. На жаль, жоден пункт не виділяє замасковане вбивство як кваліфікуючу ознаку [4, 27]. Так само не виділено

цього у жодній зі статей Кримінально кодексу України. Щодо особливого місця вчинення вбивства, то ККУ не виділяє його як окрему обставину у своїх статтях.

Саме слово «вбивство» походить від злиття двох латинських слів - «homo», що перекладається як людина, та «caedo» що в перекладі означає вбивство .

Серед науковців одноголосною є думка про особливу тяжкість та невідворотність наслідків скоєного вбивства. Коржанський М. Й. вважає, що наслідки вбивства неможливо відшкодувати чи відвернути. Адже це незворотна втрата[коржанський]. Своїм діянням злочинець наносить величезну шкоду не лише вбитому а і насамперед його близьким, адже втрата рідної людини приносить величезні страждання та психологічний травматизм.

У порівнянні зі збитками що відшкодовуються в порядку цивільного судочинства, втрати даного характеру неможливо повернути взагалі у зв'язку з тим що життя безцінне. Навіть найбільші суми відшкодування не зможуть компенсувати рідним та близьким втрати.

Аналізуючи ч. 1 ст. 115 ККУ можемо виділити такі ознаки умисного вбивства:

- Вина особи – дана ознака свідчить про те, що злочинець заподіяв смерть особі усвідомлюючи можливість її настання чи прямо бажаючи цього. Тобто особа умисно позбавила життя людину.
- Протиправність – суперечливість дій злочинця з нормами права, законодавчо закріпленими положеннями.
- Смерть особи – біологічне припинення життєдіяльності людського організму внаслідок дій злочинця.

Розглядаючи специфічну групу злочинів, а саме умисні вбивства замасковані під нещасний випадок чи самогубство на залізничному транспорті до даних ознак додаються наступні:

- Прямий умисел – свідоме бажання злочинця позбавити життя особу.
- Маскування – дії, вчинені вбивцею задля приховання факту вчиненого злочину та видання його за нещасний випадок чи самогубство.
- Особливе місце вчинення злочину – залізнодорожні шляхи, територія залізниці чи сам залізничний транспорт.
- Складнощі розмежування обставин вбивства, нещасних випадків та самогубств.

Розглядаючи склад даного злочину потрібно зазначити наступне.

Суб'єктом його вчинення є будь-яка осудна особа, що досягла 14-ти річного віку.

З суб'єктивної сторони вбивство вчиняється з умислом (прямим чи непрямим). При прямому умислі особа розуміє наслідки своїх дій та бажає їх настання, тобто бажає смерті іншої особи. При непрямому ж умислі злочинець припускає можливість настання наслідків у вигляді смерті особи, усвідомлює їх, хоча і не бажає їх настання.

З об'єктивної сторони такі вбивства вчиняються шляхом певних дій. Це може бути як фізичний вплив (удар, застосування зброї, побої, застосування різноманітних знарядь для знерухомлення особи) так і психологічний (тиск на особу, змушування до дій, шантаж, залякування тощо). Особливою об'єктивною ознакою є місце вчинення вбивства – залізничний транспорт, а також спосіб його вчинення – шляхом маскування під нещасний випадок чи самогубство.

Об'єктом такого злочину є життя особи.

За даними, наведеними в працях науковців, Україна знаходиться на перших позиціях по кількості залізниць серед країн колишньої СРСР. Щороку на залізничному транспорті гине близько 200 осіб [2, 2]. Саме тому випадків використання території залізничних шляхів та самого залізничного транспорту для маскування умисних вбивств досить багато. Не зважаючи на це, слідчими приділяється досить мало уваги такій групі злочинів, адже вони тяжкі в розслідуванні та готуванні доказової бази.

1.2. Історичні аспекти умисного вбивства

Упродовж всієї історії людства вбивство вважалося одним з найтяжчих та найнебезпечніших злочинів, за які призначалася найсуворіша кара. Поняття вбивства усвідомлювалося людьми з часу появи самого людства, адже позбавлення життя особи завжди викликало обурення в суспільстві.

Як злочин позбавлення життя особи згадується ще в пам'ятках руського законодавства. У договорах князя Олега та Ігоря з греками прослідковуються зародки покарань за умисне вбивство.

У договорі князя Олега 911 року (Русько-Візантійській угоді) зазначається:

якщо хто уб'є, християнина русин чи християнин русина, нехай умре там, де вчинить убивство. Якщо ж утече той, хто вчинив убивство, (і) якщо є він імушим, то (ту) частину (майна) його, котра його буде по закону, хай візьме родич убитого; але й жона убивці хай має стільки, скільки належить (їй) по закону; якщо ж той, що вчинив убивство і втік, є неімушим, хай буде він під судом, поки не знайдеться, і тоді хай умре [договір 911].

Як бачимо з умов угоди – вбивство каралося смертною карою, поєднаною з відшкодуванням шкоди родичам вбитого шляхом конфіскації майна убивці, за наявності такого майна.

У договорі князя Ігоря 945 року з візантійським імператором:

якщо християнин уб'є русина або русин християнина, то той, хто вчинив убивство, буде затриманий родичами убитого і нехай уб'ють його. Коли ж той, хто вчинив убивство, втече, а він буде заможним, то хай візьмуть маєток його родичі вбитого; якщо ж той, хто вчинив убивство, бідний і втече, то його шукати, поки не виявлять; коли ж він буде виявлений, хай буде вбитий.

Хоча в цих договорах і нема чітко визначеної дефініції вбивства, проте покарання за даний злочин співпадає. Проте, за часів Київської Русі все-таки був написаний документ, в якому здійснили першу спробу дати визначення поняттю «вбивство». Це Руська Правда – статут князя Ярослава.

В даному документі використовується слово «душоубство». Він є набагато прогресивнішим за попередні, адже скасовує смертну кару за вбивство, такзвану кровну помсту. Згідно з положеннями Руської Правди злочинець повинен був сплачувати штраф в залежності від соціального статусу вбитого.

Як приклад можна навести цитату із тексту Руської Правди:

«Якщо уб'ють княжого мужа під час розбою, а вбивцю не шукають, то платити верву 80 гривень тій верві, в якій голова убитого лежить, а коли простолюдин, то 40 гривень.....»[руська правда].

В самому тексті документа спостерігається значна диференціація розміру штрафів за вбитих в залежності від їх посад (тіун, конюх, повар та ін.). Також є особливість – якщо вбивцю не знайшли або ж не хочуть видавати, то платити штраф повинна громада. Дана норма слугувала значним заохоченням пошуку злочинця громадою і встановленню правосуддя, адже за нерозкриті вбивства штраф сплачувався протягом кількох років.

Крім цього розрізняються обставини вчинення вбивства – протягом сварки, розбою тощо. Цікавим є те, що за вбитого злодія, якого зловили на місці скоєння крадіжки, сплачувався набагато менший штраф ніж за будь-

яку іншу людину.

Надалі до законодавчого визначення вбивства зверталися в Російській імперії, а саме у Зводі законів Російської імперії 1832 року. Аналізуючи текст Зводу спостерігається наявність смертної кари як покарання за певні злочини, проте не за умисне вбивство.

Норми що регулюють злочини проти життя і здоров'я особи зібрані в книзі VIII, Томі XV Зводу законів. Для позначення вбивства використовується термін «смертоубийство». За таке діяння злочинець карався позбавленням всіх соціальних статусів та засланням на каторжні роботи довічно або ж на дуже довгий час. Крім цього засланих злочинців таврували на щоках та на лобі.

У випадку скоєння вбивства глухонімим – він тримався в ув'язненні окремо від інших оскільки тільки вважався таким, що до кінця не усвідомлює своїх дій. Ця норма розповсюджувалася і на психічно хворих, осіб що страждають лунатизмом чи таких що вчинили злочин в стані безпам'ятства. Такі особи віддавалися на поруки найближчим родичам.

Умисне вбивство матері та батька вважалося особливо небезпечним, тому крім жорстоких тілесних покарань винних засилали на каторжні роботи довічно. Така ж міра покарання була й за повторне вбивство. Цікавим є те, що цим самим каралося вбивство будь-якого родича, незалежно від ступеня спорідненості, а також свого керівника чи хазяїна а також членів їх сімей, своїх вчителів чи роботодавців. Сюди відносяться і особи в яких вбивця був на утриманні.

Покарання зменшувалося у випадку вбивства матір'ю своєї незаконно народженої дитини зразу після пологів через сором чи страх, якщо жінка не вчинила цей злочин повторно.

За умисне вбивство вагітної жінки передбачалося покарання 15-20 років каторжних робіт, тілесні покарання та клеймування.

Порівнюючи з теперішнім Кримінальним кодексом, Звід законів

Російської імперії також містив поділ умисних вбивств на прості та кваліфіковані. Крім наведених вище, кваліфікованим також вважалось умисне вбивство вчинене шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом, особливо жорстоким способом що пов'язаний із завданням вбитому мук, з корисливих мотивів та шляхом отруєння. Такий злочин карався аналогічно умисному вбивству вагітної жінки.

За простий склад злочину передбачалось покарання у вигляді каторжних робіт на строк 12-15 років, тілесні покарання та клеймування. Якщо ж вбивство вчинене групою осіб за попередньою змовою – підбурювач карається каторжними роботами на строк 15 – 20 років.

Значною особливістю є норма що передбачає наступне: вбивця, який вбив людину помилково через те, що мав намір вбити іншу особу, карається так як би він карався за вбивство тієї особи, яку він мав намір вбити.

Уваги заслуговує те, що до злочинів було віднесене не лише вбивство, а й самогубство. Самогубець позбавлявся права на заповіт і християнського ритуалу поховання. Покарання не накладалося на осіб які таким чином намагалися зберегти державну таємницю та жінок що рятували свою честь та гідність від насильства.

З аналізу даного акту бачимо, що не зважаючи на відсутність смертної кари тяжкі і жорстокі тілесні покарання все ще присутні в Зводі законів Російської імперії. Порівняно з попередніми документами відчутна велика різниця – диференціація умисного вбивства на різні види, врахування обставин злочину при призначенні покарання, виділ кваліфікованих та особливо кваліфікованих складів злочину.

При створенні Української РСР було прийнято Кримінальний кодекс 1922 а згодом 1927 року. Проаналізуємо положення кодекса 1927 року. З порядку розміщення статей у кодексі видно, що життю та здоров'ю особи не надавалася на стільки велика вага як зараз. Даний розділ міститься після

службових, господарських, злочинів проти порядку управління та порушення правил відокремлення церкви від держави.

Положення про умисне вбивство містяться в ст. 138 -140 кодексу.

Згідно ст. 138 за умисне вбивство вчинене з користі, ревнощів (крім стану сильного душевного хвилювання), чи інших низьких мотивів; особою, яка вже відбула захід соціального захисту за умисне вбивство та тяжке пошкодження на тілі; способом небезпечним для життя багатьох людей чи особливо болісним для убитого; щоб полегшити або приховати інший злочин; особою, на обов'язку якої лежить особливе піклування про убитого; з використанням безпорадного стану убитого; жінки, завідомо вагітної карається позбавленням волі на строк до 10 років [1927 р.].

Вбивство, вчинене військовослужбовцем при особливо обтяжливих обставинах карається розстрілом.

Ст. 139 містить простий склад злочину. Визначення умисного вбивства відсутнє, ознакою є лише відсутність вищезазначених обставин. Санкцією є позбавлення волі до 8 років.

Умисне вбивство вчинене в стані сильного душевного хвилювання тягне за собою покарання позбавленням волі до 5 років.

Як бачимо у порівнянні з попереднім нормативно-правовим актом покарання є гуманнішим, хоча щодо військовослужбовця і зазначається розстріл як санкція. Виклад статей щодо умисного вбивства значно систематизованіший.

Розглянемо Кримінальний кодекс Української РСР 1960 року.

Положення щодо умисного вбивства викладені в ст. 93 – 96. Спочатку розкривається поняття умисного вбивства при обтяжуючих обставинах.

Це: а) з корисливих мотивів;

б) з хуліганських мотивів;

в) вчинене у зв'язку з виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку;

- г) двох або більше осіб;
- д) жінки, яка завідомо для винного була в стані вагітності;
- е) вчинене з особливою жорстокістю або способом, небезпечним для життя багатьох осіб;
- ж) вчинене з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення, а так само поєднане з зґвалтуванням;
- з) вчинене особливо небезпечним рецидивістом або особою, яка раніше вчинила умисне вбивство;
- и) вчинене на замовлення;
- і) вчинене за попереднім зговором групою осіб або організованою групою.

Карається позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років або смертною карою, з конфіскацією, крім того, майна у випадках, передбачених пунктом "а" цієї статті.

Ст. 94 даного документу присвячена простому складу злочину. Визначення умисного вбивства вона не містить, лише вказується що таким є вбивство без кваліфікуючих ознак щ обули перераховані вище. Даний злочин карався позбавленням волі на строк 7 -15 років [1960р].

Виділено також в окрему статтю вбивство в стані сильного душевного хвилювання, санкція якої передбачає позбавлення волі до 5 років.

Також виокремлено вбивство матірю своєї новонародженої дитини – позбавлення волі до 3 років.

Співставляючи з Кодексом 1927 року бачимо, що міра покарання стала жорсткішою – смертна кара могла присудитися будь-якій особі винній в кваліфікованому складі умисного вбивства, строк позбавлення волі підвищився до 15 років хоча і є можливість призначити покарання у 8 років, при тому як у попередньому кодексі воно становило 10. За простий склад злочину передбачено значно жорсткіше покарання – 7-15 років порівняно з санкцією до 8 років у попередньому кодексі. Проте, надано можливість

призначення різного строку враховуючи обставини навіть при кваліфікованому складі.

В редакції даного закону від 23.03.2000 року в ст. 93 санкцію змінено та викладено наступним чином: позбавлення волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років або довічне позбавленням волі, з конфіскацією майна при вчиненні вбивства з корисливих мотивів [23.03.2000].

Лише при прийнятті нового Кримінального кодексу України 2001 року нарешті наведено законодавче визначення поняття умисного вбивства – умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині.

В порівнянні з кодексом 1960 р. Змінено порядок викладу статей – простий та кваліфікований склади злочину об'єднані в одну статтю під назвою «умисне вбивство». Перша частина містить простий склад злочину, інша – кваліфіковані. На сьогодні нараховується 13 пунктів у другій частині даної статті:

- 1) двох або більше осіб;
- 2) малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності;
- 3) заручника;
- 4) вчинене з особливою жорстокістю;
- 5) вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб;
- 6) з корисливих мотивів;
- 7) з хуліганських мотивів;
- 8) особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку;
- 9) з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення;
- 10) поєднане із зґвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом;
- 11) вчинене на замовлення;

12) вчинене за попередньою змовою групою осіб;

13) вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство [ККУ].

Як бачимо, до переліку додалося вбивство малолітньої дитини, заручника, поєднане із зґвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом. Додалися нові особливості – кваліфікованим вважається не тільки вбивство особи у зв'язку з виконанням нею громадського чи службового обов'язку, а і родича такої особи.

Пункт 13 не поширюється на особу що вчинила вбивство в стані сильного душевного хвилювання, матір що вбила свою новонароджену дитину та особу що вчинила вбивство при перевищенні меж необхідної оборони.

Санкція за простий склад злочину залишилась незмінною – від 7 до 15 років позбавлення волі. А за кваліфікований склад - позбавлення волі на строк від 10 до 15 років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна у випадку корисливого мотиву.

На сьогоднішній день до переліку кваліфікованих складів умисного вбивства додано 14 пункт – вбивство з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості (додано в 2009 році Законом України Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості). Також доповнено пункт 3 – вбивство заручника чи викраденої людини (доповнено у 2008 році Законом України Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності).

Отже, бачимо що впродовж усієї історії поняття умисного вбивства існувало в людській свідомості та вважалось таким що потребує покарання. Глибина розуміння серйозності наслідків та аспектів такого діяння по відношенню до будь-якої особи з часом змінювалася та вдосконалювалася. З кожним нормативно- правовим актом проглядається все більш

гуманістичний підхід до покарань – зникають смертна кара та тілесні покарання, надається можливість пом'якшення покарання в залежності від обставин справи. Усвідомлення суспільством цінності людського життя не залежно від статусу, посади чи кровної спорідненості зростало з кожним століттям. Чинний Кримінальний кодекс України характеризується значною прогресивністю порівняно з його попередниками, проте даний нормативно-правовий акт теж потребує подальшого вдосконалення та розширення.

1.3. Розмежування понять «умисне вбивство», «самогубство» та «нещасний випадок».

В контексті обраної теми є надзвичайно важливим вміння чітко розмежовувати певні поняття та розуміти відмінності між ними. Це необхідно для вірної кваліфікації злочину та унеможливлення уникнення відповідальності винним.

Як вже відомо з вищенаписаного, поняття «умисне вбивство» закріплене в ст. 115 Кримінального Кодексу України. Його ознаки перераховані у цій статті, на відміну від понять «самогубство» та «нещасний випадок», які не знайшли свого закріплення в законодавстві нашої держави.

Спочатку розглянемо поняття «нещасний випадок». Жоден

нормативно-правовий акт не надає узагальненого поняття, яке можна було б застосовувати в кримінальному праві. Звужена версія даного поняття міститься в Положенні про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах від 28.12.2001.

Згідно з даним нормативно-правовим актом нещасний випадок – це обмежена в часі подія, раптовий вплив небезпечного фактора чи середовища, що сталися під час навчально-виховного процесу, внаслідок яких заподіяно шкоду здоров'ю або настала смерть учасника навчально-виховного процесу [положення].

Дещо ширше визначення наведено в Порядку проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві. Розглянемо його теж.

Згідно з пунктом 7 Порядку, розслідування проводиться у разі виникнення нещасного випадку, а саме обмеженої в часі події або раптового впливу на працівника небезпечного виробничого фактора чи середовища, що сталися у процесі виконання ним трудових обов'язків, внаслідок яких зафіксовано шкоду здоров'ю, зокрема від одержання поранення, травми, у тому числі внаслідок тілесних ушкоджень, гострого професійного захворювання і гострого професійного та інших отруєнь, одержання сонячного або теплового удару, опіку, обмороження, а також у разі утоплення, ураження електричним струмом, блискавкою та іонізуючим випромінюванням, одержання інших ушкоджень внаслідок аварії, пожежі, стихійного лиха (землетрусу, зсуву, повені, урагану тощо), контакту з представниками тваринного і рослинного світу, які призвели до втрати працівником працездатності на один робочий день чи більше або до необхідності переведення його на іншу (легшу) роботу не менш як на один робочий день, зникнення, а також настання смерті працівника під час виконання ним трудових (посадових) обов'язків [порядок].

Як можна спостерігати, в Положенні та в Порядкує значна конкретизація – визначення стосується лише випадків в процесі навчання та виробництва і не підходить для використання в нашому випадку. Проте, з даних дефініцій можна вивести нову, більш підходящу.

Запропонуємо такий варіант визначення:

Нещасний випадок – це обєжена в часі подія чи раптовий вплив небезпечного фактора чи середовища, що сталися за певних обставин, внаслідок яких настала смерть учасника даних обставин.

Таке визначення носить універсальний характер, адже не містить привязки до конкретної обстановки та надає можливість додавати ознаки, підходящі для кожного конкретного випадку, розширюючи саме визначення в залежності від обставин.

Для порівняння слід також навести визначення нещасного випадку, що міститься в Порядку розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру. Згідно з цим документом, під нещасними випадками невиробничого характеру слід розуміти не пов'язані з виконанням трудових обов'язків травми, у тому числі отримані внаслідок заподіяних тілесних ушкоджень іншою особою, отруєння, самогубства, опіки, обмороження, утоплення, ураження електричним струмом, блискавкою, травми, отримані внаслідок стихійного лиха, контакту з тваринами тощо, які призвели до ушкодження здоров'я або смерті потерпілих [порядок].

Дане визначення значно більше підходить для узагальненого використання в сфері кримінального права, проте містить певні недоліки, зокрема намагання віднести травми при самогубстві до категорії нещасних випадків. З цим не погоджуємося, адже це різні поняття.

До ознак нещасного випадку можна віднести наступні:

- Кількість задіяних осіб може бути різна

- Учасники події не бажали настання наслідків нещасного випадку
- Постраждала особа намагалася відвернути наслідки, уникнути настання випадку рятуючи себе
- Випадок відбувається проти волі постраждалого
- Подія заздалегідь не спланована, в жодного з її учасників немає відповідного наміру
- Часто відбувається через необережність та самовпевненість постраждалого;
- Якщо внаслідок дій людини трапився нещасний випадок через який загинула інша особа – винний в цьому не мав жодного наміру спричинити смерть, часто навіть не усвідомлював таку можливість.

Для розмежування нещасного випадку та самогубства спочатку необхідно розглянути визначення першого поняття.

Законодавчо закріпленого визначення самогубства наразі немає. Дане явище згадується в багатьох нормативно-правових актах, зокрема в Кримінальному кодексі України. А саме в ст.120 ККУ — Доведення до самогубства. Проте жодних уточнень в даній статті немає.

Також згадується про самогубство в Правилах внутрішнього розпорядку в ізоляторах тимчасового тримання органів внутрішніх справ України. В даному НПА самогубство згадується як особлива несприятлива обставина, що є підставою для скорочення часу прогулянки затриманих. Також вказано, що працівники ізоляторів зобов'язані надавати медичну допомогу особам при спробах самогубства.

Для прикладу можна розглянути Порядок та умови виплати

одноразової грошової допомоги у разі загибелі(смерті), травми або поранення, захворювання чи інвалідності осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту. В даному НПА вказується, що така допомога не виплачується, якщо смерть чи каліцтво настало внаслідок самогубства чи замаху на самогубство. Винятком є ситуація, коли такі дії зумовлені хворобою чи особою довели до самогубства.

Як бачимо, конкретизоване визначення самогубства відсутнє. У нормативно-правових актах лише наявне саме слово, немає викладних та пояснених обставин даного явища. У зв'язку із цим необхідно звертатися до наукових ресурсів.

Спершу доцільно проаналізувати науково-практичні коментарі до Кримінального кодексу України. Співставивши праці декількох авторів ми виявили, що в більшості з них визначення самогубства теж немає. Проте, в деяких все-таки можна знайти коротку дефініцію: « самогубство - це умисне позбавлення себе життя». Автори вказують, що самогубство є наслідком жорстокого поводження з особою, систематичного нанесення їй психічних чи фізичних травм, шантажу тощо.

Проблематиці самогубства присвячені праці Воднік В. Д. Автор у своїй праці стверджує, що самогубство — це явище соціальної патології, умисні та свідомі дії, спрямовані на позбавлення себе життя.

З цього визначення виведемо ознаки, притаманні саме самогубству:

- Кількість задіяних в самому процесі осіб переважно зводиться до одної (особи, яка позбавляє себе життя).
- Учасник події чітко бажає настання наслідку (своєї смерті), для чого вчиняє відповідні дії.
- Самогубець не намагається відвернути наслідки а навпаки робить все для їх швидшого настання.
- Самогубець чітко усвідомлює наслідок і розуміє до чого призведуть його дії.

- Випадок відбувається з чітким волевиявленням самогубця
- Подія переважно спланована заздалегідь, самогубець має певний план дій та мету.
- Ніколи не відбувається через необережність чи самовпевненість самогубця — завжди є наслідком усвідомленого умислу.
- Якщо особа вчинила самогубство внаслідок жорстоких дій іншої особи — винна особа могла мати намір довести до такого стану постраждалого, а могла й не усвідомлювати до яких наслідків призведуть її дії чи поведінка.
- Самогубці переважно мають психологічну схильність до необдуманих, різких вчинків, проявляють максималізм, нерідко страждають на депресії та інші психічні розлади в період вчинення суїциду.

Ознаки та визначення вбивства розглядалися нами раніше. Тому, на основі дослідження трьох термінів: самогубство, нещасний випадок та вбивство, зробимо порівняння їх ознак та особливостей за певними критеріями.

1) кількість задіяних осіб

При вчиненні вбивства задіяно як мінімум 2 особи — вбивця та потерпілий. Їх не може бути менше. Проте, можлива наявність 2 і більше осіб як на стороні злочинця, так і потерпілого. В такому випадку вбивство вважається вчиненим за попередньою змовою чи групою осіб, вбивством 2 або більше осіб.

Кількість задіяних осіб в нещасному випадку невизначена. Адже подія трапляється спонтанно і не сплановано. В порівнянні самогубство ж вчиняється переважно за участі лише однієї особи — самогубця.

2) вольова складова учасників

При здійсненні умисного вбивства злочинець цілком усвідомлює свої дії та їх наслідок — смерть потерпілого. Навіть якщо він не бажає настання смерті особи. Злочинець розуміє що внаслідок його діяння особа позбавиться життя і свідомо йде на це. З свого ж боку потерпіла особа не бажає настання

своєї смерті, бореться за власне життя, внаслідок чого на тілі померлого та місці події часто знаходять сліди боротьби.

При нещасному ж випадку жоден з учасників не усвідомлює та не бажає негативних наслідків. Особа що постраждала від нещасного випадку може навіть не здогадуватися до чого призведе дана подія. Також відмінністю є що задіяні особи намагаються всіма силами відвернути негативний наслідок.

На відміну від цього самогубці свідомо позбавляють себе життя, сплановують свої дії та бажають заподіяти собі смерть, не намагаються відвернути наслідки. Проте, бувають випадки коли при спробі самогубства особа усвідомлює хибність своїх дій, намагається врятуватися проте, внаслідок обставин що склалися, помирає. Таку ситуацію слід вважати нещасним випадком а не самогубством, адже зникає мета у вигляді власної смерті.

3) суспільна небезпечність події

Вбивство, безперечно, є суспільно небезпечним явищем. Адже злочинець посягає на життя іншої особи, яке є недоторканим. Найбільша небезпека полягає в тому що вбивця усвідомлено позбавляє життя особу і може повторно вчинити такий злочин у разі безкарності. Часто такий злочинець схильний до жорстокості, тому таку людину необхідно ізолювати від суспільства та притягнути до відповідальності. Ще одна небезпека полягає в можливості психічних розладів в такої особи, відсутність можливості контролювати свої пориви та агресію, що робить особу ще суспільно небезпечнішою.

На відміну від цього, нещасний випадок не несе за собою такої значної суспільної небезпеки. Хоча під час нещасного випадку теж ймовірна смерть особи, але вона не спричинена умислом іншої особи. Причиною є форс-мажорні обставини, а не спрямовані з метою вбивства дії людини. Тому неможливо визначити винну особу, нема кого карати.

Самогубство однозначно є небезпечним для суспільства явищем та негативною тенденцією. Проте, такі дії не криміналізовані, адже самогубець, позбавляючи себе життя, хоч і посягає на життя особи, проте своє власне а не іншої особи. Особа виступає одночасно і вбивцею і постраждалим. Як вже розглядалось раніше, в давніх кримінальних нормативно-правових актах (Звід законів Російської імперії) позбавлення себе життя криміналізувалося. Проте, навіть тоді покарання за це було мінімальне, адже усвідомлювався низький ступінь суспільної небезпеки.

4) спланованість події

Вбивство часто є спланованим. Тим більше, якщо це стосується умисного вбивства замаскованого під нещасний випадок чи самогубство на залізниці. Вбивця має певний продуманий план подій якого дотримується. Маскування вбивства вимагає логічного мислення та часу на роздуми, тому спонтанність даних дій рідкісне явище.

На відміну від цього нещасний випадок не може бути передбаченим чи спланованим. Він відбувається не залежно від волі учасників подій.

Щодо самогубства — воно може бути як продуманим, так і спонтанним. В цьому випадку немає чіткої визначеності. Продумані самогубства характерні для осіб що хворіють на затяжні психічні розлади, в той час як спонтанні дії може викликати недавня подія чи негативні емоції що призвели до нервового зриву особи.

5) вплив особистості учасника події

За даним критерієм неможливо чітко розмежувати ці три поняття. Звісно, до вбивства в більшості схильні агресивні, емоційно нестабільні особи. Так само як і до самогубства. Проте, трапляються випадки коли особа яка не має схильностей вчиняє такі дії. Говорячи про нещасний випадок особа учасника взагалі не має жодного значення, адже в таку ситуацію може потрапити будь-яка особа.

Важливість розділення цих понять можна відслідкувати у Положенні

про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань. В даному документі вказано, що поряд з правовою кваліфікацією ст. 115 ККУ слід також вносити додаткові відмітки щодо розмежування очевидних вбивств, самогубств та нещасних випадків.

До даного НПА додаються довідники. В довіднику 9 вказаний перелік додаткових відміток щодо кваліфікації правопорушень.

Нещасний випадок вноситься під номером 140. Самогубство – 137, очевидне вбивство – 135 [положення].

Велика відмінність понять також прослідковується у визначенні що розміщене в Положенні про класифікацію транспортних подій на залізничному транспорті, згідно з яким загиблій у транспортній події - особа, смерть якої настала внаслідок транспортної події, за винятком випадку самогубства [положення].

З цього бачимо, що необхідність розрізнення цих трьох понять законодавчо закріплена.

Отже, три поняття які ми розглядали, мають свої спільні та відмінні особливості. Розрізняти їх вкрай важливо для правильної кваліфікації події, яка відбулася, адже від цього залежить суспільна безпека та порядок. Більше того, розуміння відмінностей даних понять допомагає пришвидшити слідство та полегшити його.

РОЗДІЛ ІІ. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ПРОБЛЕМИ УМИСНОГО ВБИВСТВА ЗАМАСКОВАНОГО ПІД НЕЩАСНИЙ ВИПАДОК АБО САМОГУБСТВО НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

2.1.Кваліфікація умисного вбивства замаскованого під нещасний випадок або самогубство на залізничному транспорті та пов'язані з цим труднощі

Одне з найскладніших завдань будь-якого слідчого, прокурора та в галузі кримінального права загалом – вірна кваліфікація злочину. Від цього залежить чи понесе правильне покарання злочинець, чи будуть враховані усі обставини скоєного, чи буде покарання відповідати ступеню суспільної небезпеки діяння та багато іншого.

Для того, щоб правильно кваліфікувати умисне вбивство замасковане під нещасний випадок або самогубство на залізничному транспорті потрібно враховувати багато аспектів.

Умисне вбивство завжди охоплюється саме умислом. Особа повинна розуміти значення своїх дій і те, що вони призведуть до смерті людини, бажаючи настання цієї смерті. В даному випадку з суб'єктивної сторони буде виражений прямий умисел. Також винний може не бажати настання смерті, але свідомо припускати її настання. В такому разі умисел буде непрямим.

Отже, у випадку умисного вбивства замаскованого під нещасний випадок або самогубство на залізничному транспорті повинні бути присутні такі ознаки: умисел вбивці, спрямований на позбавлення життя особи, діяння, настання наслідку – смерті особи, та причинний зв'язок між діяннями і смертю. Проте, крім цих основних ознак є ще й додаткова – маскування злочину, з метою його приховати, затягнути розслідування, уникнути відповідальності. Вбивця прагне заплутати правоохоронців, навести їх на невірний шлях. Для цього імітує, що потерпілий сам заподіяв собі смерть або

ж це сталося під час нещасного випадку.

На даний момент такий злочин переважно кваліфікується за ч.1 ст.115 Кримінального кодексу України – умисне вбивство. Проте, часто картина злочину складна і заплутана, кваліфікація може мати декілька варіацій. Розглянемо кілька з них.

1) Власне умисне вбивство (ч.1 ст.115).

В даному випадку злочинець має злочинний намір – позбавити особу життя. Для цього вбиває її певним способом, після чого тіло підкладає на колію чи поблизу колії, імітуючи нещасний випадок. Або ж зіштовхує ще живу особу під поїзд, імітуючи самогубство. Можливий також варіант знерухомлення ще живої особи та розміщення її на залізничних шляхах.

За наявності такої ситуації без виявлення жодних інших особливостей, діяння можна дійсно кваліфікувати за ч. 1 ст.115. Проте, як вже зазначалося, з кожною новою виявленою обставиною може змінюватися кваліфікація.

2) п. 4 ч.2 ст.115 ККУ

Даний злочин потрібно пере кваліфікувати, якщо на трупі виявлять сліди особливої жорстокості методів вбивства. Позбавлення життя за допомогою поїзда вже є само по собі особливо жорстоким способом. Проте, в Постанові Пленуму ВСУ Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи не згадується така ознака. Особливою жорстокістю вважаються особливі фізичні та моральні страждання особи. Це може бути численне нанесення травм перед вбивством, мучення вогнем, кислотою чи отрутами що завдають нестерпного болю. Моральними стражданнями вважається глуmlinня, спричинення особі психологічних травм а також вчинення злочину в присутності близьких потерпілого.

Обов'язковою ознакою такої кваліфікації є те, що злочинець усвідомлював заподіяння особливих страждань потерпілому і бажав цього.

До ознак особливої жорстокості слід також відносити глуmlinня над трупом вбитого. До цього не входить розчленування трупа для того щоб

надалі його приховати.

3) п.1 ч.2 ст.115 ККУ

Якщо поблизу колії чи на самих залізничних шляхах знайдено два трупи з ознаками маскування вбивства під нещасний випадок чи самогубство і відомо що злочин вчинено однією людиною і вбивства поєднані одним злочинним умислом – таке діяння слід кваліфікувати як умисне вбивство двох та більше осіб.

Слід також пам'ятати, якщо спостерігається розрив у часі між двома вбивствами, проте вони були об'єднані одним злочинним умислом – це не змінює кваліфікації.

4) п.2 ч.2. ст.115 ККУ

Кваліфікація діяння здійснюється за даним пунктом, якщо потерпілому на момент вчинення злочину було менше 14 років, тобто вбито малолітню особу. Обовязковою ознакою для такої кваліфікації є усвідомлення злочинцем віку вбитої особи. Наприклад, винний знав потерпілого особисто і йому було відомо про його вік. Або ж виходячи із зовнішніх ознак злочинець повинен був усвідомити вік дитини. Проте слід також враховувати особливості зовнішності жертви. Якщо потерпіла особа малолітня, проте виглядала значно старше свого віку і злочинець не знав про її вік і не міг усвідомити це з зовнішніх ознак – діяння необхідно кваліфікувати за ч.1 ст.115 ККУ, якщо відсутні інші кваліфікуючі ознаки ч.2 ст.115.

Також під даний пункт підпадає вбивство вагітної жінки. Тут теж необхідною ознакою є усвідомлення злочинцем стану потерпілої – її вагітності. Це може бути відомо злочинцю з особистого знайомства або ж з явних фізіологічних змін що помітні на тілі жінки неозброєним оком.

Потрібно дуже добре дослідити обставини справи щоб виявити чи дійсно було злочинцю відомо про вік жертви та її вагітність. Це можна виявити опитавши родичів, знайомих потерпілого та підозрюваного.

5) п.3 ч.2 ст.115 ККУ.

Так потрібно кваліфікувати даного роду вбивство, якщо виявиться що вбитий був заручником чи викраденою особою.

Заручником слід вважати особу, яку утримують з метою спонукання органів влади, певних осіб до вчинення чи невчинення певних дій з метою звільнення особи. В даному випадку ознакою є те, що злочинець висуває вимоги, озвучує їх – обіцяє звільнити особу після виконання його умов. Вбивство на залізничних шляхах може стати наслідком невиконання умов злочинця, або ж недотримання домовленості самим злочинцем.

Викраденою особою вважається людина, яку злочинець насильницьким чи обманним шляхом позбавив можливості вільного пересування та фактично заволодів нею. В такої особи злочинець відібрав фізичну свободу – вона не може самостійно змінювати місце свого знаходження та сама розпоряджатися власними вчинками. В даному випадку злочинець не висловлює жодних умов, не оприлюднює викрадення та не вимагає нічого в обмін на звільнення. Про викрадення особи може свідчити її тривала відсутність, сліди тримання в неволі, покази свідків тощо.

б) п.5. ч.2 ст.115 ККУ

Спірним є питання чи слід кваліфікувати такі діяння за ч. 1 ст. 115 Кримінального кодексу України, адже сам залізничний транспорт являється джерелом підвищеної небезпеки, а його наїзд на будь-який об'єкт може спричинити загально небезпечні наслідки. Поїзд може зійти з колії, наїхавши на людину, внаслідок чого можуть постраждати як пасажери, так і перехожі. Також наїзд може спричинити сильний поштовх, внаслідок якого можуть постраждати пасажери. Крім цього водій, побачивши перешкоду, може різко загальмувати, чим самим спричинити травми пасажиром, які, рухаючись за інерцією, наштовхнуться на предмети всередині поїзда. Отже, в деяких випадках такі вбивства слід кваліфікувати за п. 5 ч. 2 ст. 115 ККУ, а саме як «вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб».

Для такої кваліфікації необхідне усвідомлення загальнонебезпечності

способу вбивства самим злочинцем. Він повинен розуміти, що своїм діями наразив на небезпеку не лише вбитого а й інших людей які теж могли постраждати.

Якщо все-таки було спричинено смерть іншим особам внаслідок такого діяння – злочин кваліфікується за п.1 ч.2 ст.115 та п.5 ч.2 ст.115 ККУ.

7) п.6 ч.2 ст.115 ККУ

Даному пункту притаманний особливий мотив – корисливий. Тобто особа вбила іншу людину з мотивом отримати певні матеріальні блага. Це можуть бути гроші, цінності, валюта, цінні папери, майнові права чи інша користь. Наприклад, особа вбила інсценувала смерть спадкоємця тієї ж лінії що й вона на залізниці з метою переходу всього спадку лише їй. Або ж інсценувала самогубство спадкодавця на залізниці для одержання майна.

Не слід забувати, що існує багато випадків коли до кваліфікації додається ще одна чи декілька статей.

Якщо вбивство було вчинене під час розбійного нападу на особу і, в нашому випадку, згодом інсценовано нещасний випадок чи самогубство – потрібно ще додати кваліфікацію за ч.4 ст. 187 ККУ (Розбій).

Якщо ж вбивство вчинене у контексті вимагання, слід кваліфікувати додатково за ч. 4 ст. 189 ККУ (Вимагання). Така ситуація може скластися у випадку, коли злочинець погрожуючи завданням шкоди життю і здоров'ю особи вимагає у неї певні майнові цінності.

Предмет вимагання може змінити кваліфікацію. Наприклад, у ситуації коли злочинець вимагав вогнепальну зброю (крім гладкоствольної мисливської), бойові припаси, вибухові речовини або радіоактивні матеріали — дії слід кваліфікувати додатково за ч. 3 ст. 262 ККУ (Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем).

У випадку вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або

їх аналогів кваліфікація відбувається за ч. 3 ст. 308 ККУ (Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем).

Якщо ж предметом вимагання стали прекурсори — за ч. 3 ст.312 ККУ (Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем).

Окремо кваліфікується і ситуація що стосується обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів — за ч. 3 с. 313 ККУ (Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням).

Усі ці кваліфікації поширюються не лише на вбивство після вимагання, а й поєднане з викраденням чи привласненням таких речей. Звісно, до цих кваліфікацій додається і п. 6. ч. 2 ст. 115 ККУ.

Потрібно також звернути увагу, що в ситуації коли вбивство трапилося після чи задля незаконного заволодіння транспортним засобом вбитого, такі дії кваліфікуються додатково за ч. 3 ст. 289.

Для даних кваліфікацій важлива і необхідна наявність саме корисливого мотиву, тобто злочинець вчинив вбивство для задоволення своїх корисливих потреб (заволодіння майном потерпілого). Якщо ж умисел привласнити майно з'явився вже після вбивства — таке діяння кваліфікується за ч. 1 ст. 115 ККУ, у разі відсутності інших кваліфікуючих ознак.

8) п. 7, ч.2. ст. 115 ККУ

Дана кваліфікація застосовується при вбивстві з хуліганських мотивів. Відрізнити таке вбивство від ч. 1 ст.115 ККУ часто складає труднощі. Для розуміння суті хуліганського мотиву розглянемо визначення, наведене

Бічурінім Р. Х.: усвідомлена імпульсивна внутрішня установка злочинця, обумовлена його викривленими потребами, оточуючим середовищем та конкретною ситуацією, котра має на меті продемонструвати власну перевагу над потерпілим і суспільними нормами [Бічурін].

В Постанові Пленуму ВСУ Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи також вказано, що до ознак вбивства з хуліганських мотивів належить явна неповага до суспільства, нехтування загальнолюдськими правилами співжиття і нормами моралі, а так само вбивство без будь-якої причини чи з використанням малозначного приводу.

На приклад, злочинець знаходився на території залізниці та побачив особу, яка йде біля колії після чого підбіг та штовхнув її без жодних причин, усвідомлюючи можливість спричинення смерті особі. Потерпілий впав та вдарився головою, від отриманих травм помер. Злочинець вирішив перетягнути тіло на колію, інсценувавши нещасний випадок.

Або ж злочинцю здалося, що потерпілий не так на нього подивився, після чого він захотів його убити та завдав травм які призвели до смерті, а згодом вирішив приховати вбивство інсценувавши самогубство потерпілого.

В першому описаному випадку спостерігаємо вбивство без будь-якої причини, в іншому — з малозначним приводом.

9) п. 8, ч. 2 ст. 115 ККУ

Кваліфікація за даним пунктом здійснюється у разі вбивства особи у зв'язку з виконанням нею громадського чи службового обов'язку, а також близьких родичів такої особи.

Потрібно відрізнити наведені вище два види обов'язків.

Службовий обов'язок є покладеним на особу внаслідок здійснюваної нею діяльності, професії, повноважень. В той час як громадський обов'язок — це вчинення дій в інтересах суспільства чи певних осіб (повідомлення про злочин, перепинення вчинення злочину тощо).

Розглянемо дані групи обов'язків на прикладах.

Ситуація 1. Після смерті громадянина залишився великий спадок. Виявилось, що було складено заповіт за яким усе майно переходить старшому сину померлого. Дізнавшись який саме нотаріус оформляв заповіт, молодший син вбив його з помсти. Посвідчення заповіту, як і вчинення інших нотаріальних дій, являється службовим обов'язком нотаріуса. Тому таке вбивство слід кваліфікувати саме так.

Ситуація 2. Громадянин А. та О. спланували вбивство свого сусіда, про що вели розмову по телефону. Випадковим свідком цього став їх знайомий — громадянин Б. Почувши розмову, він почав переконувати їх цього не робити аргументуючи це тим що розповість все поліції, адже це його громадський обов'язок. Маючи намір довести злочинний задум до кінця та не бажаючи щоб він виконав свій громадський обов'язок, громадянин А. вбив випадкового свідка, інсценувавши нещасний випадок на залізниці.

Під таку кваліфікацію також підпадає вбивство близьких родичів особи у зв'язку з виконанням нею службового чи громадського обов'язку. Коло близьких родичів є законодавчо закріпленим і визначається в Кримінально-процесуальному кодексі України.

Згідно п. 11 ст. 32 КПК У близькими родичами є дочка та син, батько та мати, дід та баба, онука та онук, чоловік та дружина. Отже, якщо вбито будь-кого з переліку у зв'язку з виконанням службового чи громадського обов'язку особою – діяння слід кваліфікувати за п. 8 ч. 2 ККУ [кку].

Проте, слід пам'ятати про ряд виключень коли вбивство особи пов'язане з виконанням нею службового обов'язку кваліфікується за іншими статтями.

На приклад, вбивство Президента України, Голови Верховної Ради України, народного депутата України, Прем'єр-міністра України, члена Кабінету Міністрів України, Голови чи члена Вищої ради правосуддя, Голови чи члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Голови чи судді Конституційного Суду України або Верховного Суду України, або вищих

спеціалізованих судів України, Генерального прокурора, Директора Національного антикорупційного бюро України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Голови або іншого члена Рахункової палати, Голови Національного банку України, керівника політичної партії, вчинене у зв'язку з їх державною чи громадською діяльністю кваліфікується за ст. 112 ККУ [ККУ].

Вбивство або замах на вбивство працівника правоохоронного органу а також члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їх діяльністю щодо охорони громадського порядку і їх близьких родичів кваліфікується за ст. 348 ККУ.

Якщо ж потерпілий журналіст або його близькі родичі вбитий внаслідок здійснення ним своїх професійних обов'язків – за ст. 348-1.

Окремою статтею регулюється вбивство судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя – статтею 379 ККУ (Посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя).

Також особливої уваги наділено вбивству захисника чи представника особи або їх близьких родичів у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги – ст. 400 ККУ (Посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги).

Якщо ж особа потерпілого встановлена як особа представника іноземної держави або іншої особи, яка має міжнародний захист, і його вбито з метою впливу на характер його діяльності або на діяльність держав чи організацій, які він представляє, або з метою провокації війни чи міжнародних ускладнень – такі діяння кваліфікуються за ст. 443 ККУ (Посягання на життя представника іноземної держави).

Всі кваліфікації наведені вище не є вичерпними, в ході слідства можуть виявитися й інші обставини, які стануть причиною розширення переліку статей та пунктів за якими кваліфікується злочин.

10) п. 9 ч.2 ст. 115 ККУ

Так кваліфікують вбивства що вчинені з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення.

Існує декілька варіантів при яких діяння кваліфікуються за даним пунктом:

1) особа приховує злочин вчинений раніше

2) особа приховує злочин вчинений іншою особою

3) заздалегідь обіцяне приховання злочину іншої особи

4) вбивство з метою полегшення вчинення злочину з подальшим його вчиненням

5) вбивство з метою полегшити вчинення іншого злочину при чому такий злочин так і не був вчиненим.

Тобто, немає різниці причетна особа до злочину який приховується чи ні, вчинено злочин заради полегшення якого вбито особу чин і – діяння кваліфікується за п. 9 ч. 2. Ст. 115 ККУ.

Для прикладу розглянемо ситуацію.

Особа А. вчинила крадіжку у особливо великому розмірі – 5 000 000 грн. Дізнавшись, що особі В. стало відомо про причетність до крадіжки, особа А. запросила особу В. на прогулянку. Після чого запропонувала пройтися вздовж залізничної колії, де зіштовхнула особу В. під поїзд що їхав назустріч. Оскільки всі дії відбувалися вночі – стверджувала, що особа В. вчинила самогубство на її очах та сама стрибнула на колію.

Тут бачимо вбивство для приховання іншого злочину.

11) п. 10 ч. 2 ст. 115 ККУ.

Якщо вбивство було поєднане зі згвалтуванням потерпілої особи або насильницьким задоволенням із нею статевої пристрасті неприродним

способом, тобто мало місце в процесі вчинення зазначених злочинів чи одразу ж після нього.

Кваліфікація за цим пунктом відбувається за таких обставин:

1) потерпілу особу згвалтовано до вчинення вбивства
 2) з потерпілою особою задоволено статеву пристрасть неприроднім способом до моменту вбивства:

3) вказані вище дії відбулися після заподіяння смерті;

4) особу вбито з метою задоволення статевої пристрасті з трупом;

Особливістю є те, що злочинець мав намір вбити особу. Він планував заподіяти смерть.

Якщо ж злочинець не бажав настання смерті особи а вона померла від непередбачуваних наслідків дій правопорушника чи завданих травм, нанесених під час згвалтування – такі дії слід кваліфікувати за ч. 4 ст. 152 ККУ. Тут смерть особи виступає особливо тяжким наслідком вчиненого згвалтування.

Аналогічно і в ситуації задоволення статевої пристрасті неприроднім способом – діяння кваліфікуватиметься за ч. 3 ст. 153 ККУ, якщо злочинець не мав наміру вбити потерпілу особу, а смерть наступила через необережність злочинця чи травми.

Для правильної кваліфікації в даному випадку важливо відрізнити ознаки згвалтування та задоволення статевої пристрасті неприроднім способом. Дані визначення розтлумачено в Постанові Пленуму ВСУ Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (від 2008 року).

У випадках підпадання злочину під п. 10 ч. 2 ст. 115 ККУ дії також відповідно до ознак кваліфікуються і за ч. 4 ст. 152 ККУ або ч. 3 ст. 153 ККУ.

Новими змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству

стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» дещо змінено розуміння згвалтування в цілому. Це також внесе зміни до даного пункту ч. 2 ст. 115 ККУ. З вступленням даної зміни в законну силу пункт буде викладено в наступній редакції:

10) поєднане із згвалтуванням або сексуальним насильством .

Саму ч. 1 ст. 152 ККУ буде викладено наступним чином:

«Вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи (згвалтування)».

Раніше згвалтуванням вважався лише природній статевий акт. Інші прояви розглядалися як насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродній способом (с. 153 ККУ). З внесенням змін ч. 1 ст. 153 буде містити наступну дефініцію:

Стаття 153. Сексуальне насильство

1. Вчинення будь-яких насильницьких дій сексуального характеру, не пов'язаних із проникненням в тіло іншої особи, без добровільної згоди потерпілої особи (сексуальне насильство).

З цього випливають зміни до ч. 2 ст. 115 ККУ. В п. 19 цієї частини слова “поєднане з задоволенням статевої пристрасті неприроднім способом” замінять на “поєднане з сексуальним насильством”.

12) п. 11 ч. 2 ст. 115 ККУ

Дана кваліфікація відповідає вбивствам вчиненим на замовлення.

Тобто одна особа яка є замовником домовляється з іншою особою що є виконавцем про вбивство третьої особи. Нерідко за таке вбивство обіцяють певного роду винагороди – матеріальні чи нематеріальні цінності.

Не слід забувати і про можливість наявності корисливого мотиву при вчиненні такого злочину. В такому випадку він кваліфікується і за п. 6 ч. 2 ст. 115 ККУ.

За обставин такого вбивства кримінально караними є не лише дії

виконавця, а й самого замовника, дії якого кваліфікуються як співучасть у злочині в залежності від його ролі в ньому.

Розглянемо приклад.

Особа А. домовилася з особою Б. про те, що остання здійснить вбивство особи Л., за що отримає нагороду у вигляді 100 000 грн. Особа Б. погодилася. Підкрившись до особи Л. ввечері, нанесла удар тупим предметом по голові. Скориставшись моментом поки потерпіла була без свідомості, особа Б. залила їй у стравохід 1 літр алкогольного напою (горілки) та віднесла її на залізничні шляхи, де потерпіла померла від травм завданих потягом. Таким чином особа Б. хотіла інсценувати нещасний випадок, розповідаючи всім історію про те що в той день бачала особу Л. В дуже нетверезому стані поблизу залізниці.

13) п. 12 ч. 2 ст. 115 ККУ

Так кваліфікуються умисні вбивства вчинені за попередньою змовою групою осіб.

Тобто, вбивство вичнене двома та більше особами, які перед цим домовилися про його скоєння та мали спільний умисел і план дій.

За такий злочин відповідаються всі учасники, не залежно від того чи безпосередньо брали участь в самому вбивстві. Тобто, якщо особа не вбивала потерпілого проте своїми діями сприяла заподіяння йому смерті.

Це можна пояснити розглянувши конкретну ситуацію:

Особи А., Б., В., Г. та Д. домовилися про вбивство особи К. В день вбивства співучасники дочекалися сутінок та слідкували за К., поки він не зайшов в погано освітлювану паркову зону. Там А. напав на К. ззаду, намагаючись знерухомити його, у чому йому допомагав Б., заломуючи потерпілому руки та затуляючи рот. В цей час В. Стояв недалеко від місця вчинення злочину спостерігаючи чи не з'являються перехожі, про що він повинен був повідомляти співучасників. Після знерухомлення К. особи А. і В. віднесли його до машини, яку для полегшення виконання злочину надав

Г., який і відвіз потерпілого разом зі співучасникам до залізничної колії, що проходить поблизу лісу за містом. По дорозі А. та В. звязали К. мотузками, які з дому приніс Д. Привівши таким чином К. в безпорадний стан А. та Б. завдали К. ударів в область голови та інших життєво важливих органів. Коли К. втратив свідомість, нанесли кілька колотих ран, від яких потерпілий помер. Після чого помістили його на залізничні шляхи, щоб поїзд здійснив на нього наїзд, таким чином намагаючись замаскувати свої дії під нещасний випадок.

З ситуації бачимо, що лише 2 зі всіх співучасників нанесли постраждалому поранення, від яких він помер. Проте, усі інші особи є співучасниками, своїми діями сприяли вчиненню злочину надаючи для цього матеріали (автомобіль, мотузки) та допомагаючи знерухомити потерпілого, подолати його опір, ведучи спостереження за обстановкою під час вчинення злочину та ін.

14) п. 13 ч. 2 ст. 115

Якщо в ході слідства виявиться, що особа раніше вже вчиняла умисне вбивство — її дії кваліфікуються за даним пунктом. Проте, якщо раніше вчинялося вбивство в стані сильного душевного хвилювання, матір'ю своєї новонародженої дитини чи при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, то дії не підпадають під поняття “повторне вчинення умисного вбивства”. Дії слід кваліфікувати за цим пунктом також якщо особа попередньо вчиняла замах на умисне вбивство чи готування до нього, була співучасником вчинення таких злочинів.

Також якщо особа вчинила кілька умисних вбивств з обтяжуючими обставинами — дії кваліфікуються за п. 13 за за іншими відповідними пунктами ч. 2 ст. 115 ККУ.

Поняття попереднього вчинення умисного вбивства не слід звужувати лише до кваліфікації таких дій за ст.115 ККУ. Сюди також відноситься і

вбивства, передбачені іншими статтями які кваліфікуються окрему у зв'язку з особою потерпілого — державний чи громадський діяч, працівник правоохоронних органів, захисник чи представник особи, журналіст, суддя чи народний засідатель тощо.

Потрібно також враховувати чи не знята, погашена судимість за попередній злочин. Якщо такий факт присутній — діяння не можуть бути кваліфіковані за даним пунктом.

15) п. 14 ч. 2 ст. 115

За даним пунктом кваліфікуються умисні вбивства вчинені з мотивів релігійної, національної чи расової нетерпимості.

Такий мотив був внесений до кримінального кодексу Законом України “Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості” досить недавно — в 2009 році.

Проаналізувати особливості таких злочинів та розкрити суть самого поняття такої нетерпимості можна на основі наукової праці Савченко А. В. Автор вважає, що це поняття характеризує ненависницьке особисте ставлення злочинця до жертви, яка має специфічний статус. Такий статус може виражатися в країні чи регіоні походження (іноземець, особа з іншої частини країни), зовнішньому вигляді особи (колір шкіри, специфічні риси обличчя притаманні певній расі), віросповідання (атеїст, християнин, мусульманин тощо).

Тобто, вбивство вчинене саме у зв'язку з належністю особи до певної категорії, до якої злочинець відчуває особисту ненависть.

Для прикладу розглянемо ситуацію.

Громадянин С. Є студентом медичного університету. В одній групі з ним навчаються також студенти з інших країн, серед яких багато представників інших рас. Між С. та іноземним темношкірим студентом П. виник конфлікт. Після чого С. запропонував П. помиритися і запросив його

до себе в квартиру, де підсипав в алкогольний напій сильнодіючу отруту, чим отруїв П. Зрозумівши що П. помер, С. вирішив залишити його тіло на залізничній колії, де його й знайшли з травмами спричиненими рухомим складом локомотива. В ході слідства з'ясувалося, що С. завжди висловлював ненависницькі, расистські погляди щодо представників негроїдної раси, обурювався тим що змушений навчатися разом з ними в одній групі. Виявилось, що вбивство відбулося саме з мотиву расової нетерпимості. Його слід кваліфікувати за п. 14 ч. 2 ст. 115 ККУ.

16) ст. 116 ККУ

Кваліфікуючи вбивство також потрібно враховувати психічний стан винного в момент скоєння злочину. Нерідкісні випадки коли особа заподіює смерть в стані сильного душевного хвилювання своєму кривднику.

Такий стан може виявити лікар-психіатр при проведенні судово-психіатричної експертизи.

Станом сильного душевного хвилювання вважається такий стан особи, який спричинений насильством, систематичними знущаннями чи тяжкими образами з боку потерпілого. Це стан афекту, в якому особа не може до кінця усвідомлювати та контролювати свої дії.

Наведемо приклад.

Особа Л. Здійснювала поїздку поїздом “Одеса-Львів”. О 23:25 вийшла з купе щоб покурити в тамбурі, де зустріла свого давнього знайомого Б. Зав'язалася розмова, проте Л. помітила що Б. знаходиться в явно нетверезому стані, про що зробила йому зауваження. Б. агресивно на це відреагував та почав словесно ображати Л. нецензурною лайкою, після чого вона намагалася вийти назад до купе але Б. перекрив прохід, не дозволяючи їй цього зробити. Б. почав пропонувати Л. вступити з ним в статевий зв'язок, після відмови Л. примушував її до цього застосовуючи фізичне та психологічне насилля. Л. кликала на допомогу, проте провідника не було на місці а інші пасажери цього не чули. Такі дії призвели до стану

фізіологічного афекту у Л., під час якого вона виштовхнула Б. з вагону поїзда що рухався. Після цього Л. залишалася у тамбурі, перебуваючи у вкрай важкому психоемоційному стані не могла зрушити з місця. В такому стані її побачив провідник, що повернувся з сусіднього вагону. Перебуваючи в стані сильного шоку за затьмарення свідомості Л. не змогла повідомити про цей випадок. Після того як їй було надано медичну допомогу каретою швидкої, яку викликав провідник, Л. вирішила не продовжувати поїздки і вирушила на пошуки Б. Тіло Б. було знайшла неподалік станції “Золочів”. Від отриманих внаслідок падіння травм Б. помер. Усвідомлюючи скоєне, Л. повернулася додому та розповіла знайомим про те що стала свідком того як Б. в нетверезому стані випав з поїзда, переконувала що стався нещасний випадок. Під час слідства працівник правоохоронних органів навів висновок експерта щодо характеру падіння, де вказувалося що особу виштовхнули. Л. зізналася у скоєному, щиро розкаювалася.

Як бачимо, особа вчинила вбивство, проте такі дії були вимушеними і неусвідомлюваними до кінця нею, адже потерпілий спричинив у неї стан фізіологічного афекту своїми діями, вчиненням насильства та тяжкими образами.

З введенням змін до Кримінального кодексу редакція даної статті змінена, та виглядає наступним чином:

Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання, зумовленому жорстоким поведженням, або таким, що принижує честь і гідність особи, а також за наявності системного характеру такого поведження з боку потерпілого.

Дані зміни вступають в дію приблизно через рік.

Порівняємо ці зміни з нинішньою редакцією:

Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання, що раптово виникло внаслідок протизаконного насильства, систематичного знущання або тяжкої образи з боку потерпілого.

Бачимо, що обставина “тяжка образа” виключена. Кваліфікація охоплює

жорстоке поводження та приниження честі та гідності. Особи.

17) ст. 118 ККУ

Така кваліфікація притаманна вбивствам при перевищенні меж необхідної оборони та необхідних для затримання злочинця.

Необхідною обороною вважається випадок, коли особа, обороняючи власне життя від нападника, вживає відповідних дій по відношенню до нього. Для законності такі дії повинні бути співрозмірні діям нападника. Тобто, особа повинна тверезо оцінювати обсяг небезпеки і можливість її відвернути.

Перевищенням меж необхідної оборони є ситуація коли особа обороняючись від нападника не оцінила його та власні сили, вчинила дії неспіврозмірні необхідним для захисту у відповідній ситуації.

Перевищенням меж при затриманні злочинця вважаються дії особи, яка зобов'язана його затримувати, коли така особа використовує засоби затримання неспіврозмірні з діями злочинця.

Для детальнішого пояснення розглянемо ситуації для обох випадків.

Ситуація 1. Громадянин В. Здійснював прогулянку парковою зоною о 01: 20 ночі. Під час прогулянки несподівано зустрів громадянина О., який почав залякувати В., вимагаючи віддати свій мобільний телефон та гаманець, загрожуючи побиттям. Злякавшись цього В. дістав кишеньковий ніж-брелок та наніс О. 3 колючо-ріжучі удари, одним з яких пошкодив сонну артерію, від чого В. помер на місці. О. перетягнув тіло В. на залізничну колію, намагаючись інсценувати нещасний випадок.

Ситуація 2. Працівник патрульної поліції Б. Під час патрулювання на території залізничного вокзалу помітив громадянина А., який намагався викрасти елементи залізничних шляхів, відкручуючи металеві балки та складаючи їх в мішок. Б. підбіг до А., по дорозі викрикуючи прохання припинити дії і підняти руки в гору, повідомляючи про те що він працівник поліції. Проте А. почав втікати, Б. вчинив за ним погоню. Через деякий час А. зупинився і схопив камінь, погрожуючи Б. фізичною розправою. Б. дістав

пістолет та вистрілив в А., внаслідок чого останній помер. Побоюючись покарання за свій вчинок, Б. помістив труп на колію для маскуванню події під нещасний випадок, де на нього здійснив наїзд поїзд.

З даних ситуацій наглядно бачимо приклади перевищення меж необхідної оборони та мір при затриманні злочинця.

18) ст. 117 ККУ.

В контексті нашої теми вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини на залізниці замасковане під нещасний випадок чи самогубство виключається. Такий вчинок може бути кваліфікований лише якщо вбивство було вчинене під час пологів чи одразу після них, що унеможливило перебування породіллі на території залізниці. Навіть якщо припустити таку можливість, мати не зможе замаскувати таке вбивство під нещасний випадок чи самогубство, адже новонароджена дитина враховуючи її фізіологічні особливості не може ані вчинити самогубства, ані потрапити в нещасний випадок. Тому, доцільно не розглядати кваліфікацію за даною статтею.

19) ч. 2 ст. 121 ККУ

Для вірної кваліфікації слід відмежовувати поняття умисного вбивства та умисного заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, що призвело до смерті. Основною відмінністю є саме умисел винного, його ставлення до смерті потерпілого як наслідку.

Якщо винний спричинив тілесні ушкодження з наміром позбавити потерпілого життя — дії слід кваліфікувати за ст. 115 ККУ.

Якщо ж винний не мав на меті позбавляти життя потерпілого а хотів лише нанести тілесні ушкодження, а ставлення його до смерті потерпілого характеризується як необережне — дії потрібно кваліфікувати за ч. 2 ст. 121 ККУ.

Для прикладу можна навести таку ситуацію.

Громадянин В. здійснив пограбування громадянина О., відкрито викравши у нього портфель з грошми, мобільним телефоном, ноутбуком та

особистими речами. Після цього громадянин О. Вирішив власноруч йому помститися. Самостійно дізнався місце проживання В., відстежив його щоденний маршрут на роботу який пролягав біля залізничної колії. Під час чергового походу О. на роботу, В. напав на нього біля колії, маючи явну фізичну перевагу у ваговій категорії та рівні фізичної підготовки знерухомив В. та помістив його праву руку на колію, утримуючи його в такому положенні поки, внаслідок наїзду на неї рухомого складу локомотиву, рука не була ампутована травматичним шляхом. Від такої травми у В. розвинулася сильна кровотеча від якої він помер.

З ситуації видно, що О. не бажав грабіжнику смерті, а лише хотів нанести тяжке тілесне ушкодження з мотивів помсти. Він не вважав що потерпілий помре від даної травми, не передбачував цього.

20) ст. 120 ККУ

Умисне вбивство замасковане під самогубство слід відрізнити від доведення особи до самогубства. Основною відмінною ознакою цих двох злочинів є те, що при умисному вбивстві замаскованому під самогубство потерпілий помирає перед поміщенням його на залізницю, або ж від травм завданих на залізниці внаслідок активних дій злочинця. А при доведенні до самогубства особа своєю жорстокою поведінкою, систематичним знущанням чи шантажем, примушуванням призводить до самогубства потерпілого. Тобто, він заподіює собі смерть саме внаслідок таких жорстоких дій, направлених на нього з боку винної особи.

Для кращого розуміння наведемо ситуацію як приклад.

Громадянка А. перебуває у шлюбі з громадянином В. Протягом останнього року В. постійно вживав алкогольні напої після чого вчиняв скандали, піднімав руку на жінку та дітей, поведився неадекватно. Тому А. вирішила розлучитися з чоловіком, про що його повідомила. Після цієї розмови В. почав систематично принижувати свою дружину, наносити їй побої. Погрожував вбивством дітей якщо вона подасть на розлучення,

систематично замикав її та дітей в квартирі, залишаючи без їжі. Крім цього, постійно глумився над нею, словесно ображав, висловлював бажання про смерть потерпілої. Не витримавши таких систематичних знущань, А. вчинила самогубство, дочекавшись потяга та стрибнувши на колію.

В такому випадку зрозуміло, що потерпіла позбавила себе життя внаслідок тривалого жорстокого поводження з нею винного. Дії слід кваліфікувати за ст.120 ККУ.

21) ст. 66 ККУ

При кваліфікації злочину слід враховувати усі обставини його вчинення. Ст. 66 надає невичерпний перелік обставин, що помягшують покарання.

Насамперед, це з'явлення із зізнанням, щире каяття або активне сприяння розкриттю злочину. Тобто винна особа самостійно, без незалежних від неї обставин, зізнається у вчиненні злочину, щиро каїться в його вчиненні та сприяє слідству, допомагаючи розкрити злочин наданням правдивих, чітких відомостей. Тобто, особа без стороннього примусу з'явилася до правоохоронних органів та зізналася у готуванні до злочину чий ого вчиненні.

Також це добровільне відшкодування завданого збитку чи шкоди. В контексті нашої теми є неможливим в повній мірі відшкодувати шкоду заподіяну умисним вбивством, адже неможливо повернути померлу людину.

Якщо безпосередньо після вчинення злочину винний надає потерпілому медичну чи іншу допомогу – це теж слід вважати помягшуючою обставиною.

Сюди також відноситься вчинення злочину неповнолітнім (особою до 18 років) або жінкою в стані вагітності. Як відомо, стан вагітності нерідко негативно впливає на здатність жінки контролювати свої дії, викликає дратівливість та агресію, тому вважається помякшуючою обставиною.

До таких обставин відноситься і вчинення злочину внаслідок збігу

тяжких особистих, сімейних чи інших обставин. Тяжкими особистими обставинами можна вважати важку хворобу злочинця, смерть його близьких, важкий матеріальний стан. До сімейних обставин такого роду відноситься подружня зрада, події що призводять до конфлікту в сім'ї. Дані обставини негативно впливають на психоемоційний стан винного, викликаючи явища порушення психіки. Дані обставини повинні мати прямий зв'язок з вчиненням злочину.

Якщо злочин вчинено під впливом примусу, погрози або залежності від певної особи. Мається на увазі, що воля винного була суттєво обмежена такими обставинами. Наприклад, роботодавець примусив свого підлеглого вбити особу та інсценувати нещасний випадок на залізниці. За невчинення даних дій погрожував звільнити, посиляючись на скрутне матеріальне становище винного. В такому випадку воля винного була обмежена, він діяв під погрозами особи, в службовій залежності від якої він знаходиться.

Хоча стан сильного душевного хвилювання викликаний діями потерпілого виділено як окрему обставину що помягшує покарання, убивство вчинене в такому стані кваліфікується за окремою статтею кримінального кодекса, яка розглядалася нами раніше. Це саме стосується і перевищення меж крайньої необхідності. Якщо обставина вже передбачена у самій статті як помягшуюча, не можна повторно її використовувати для полегшення покарання.

Слід звернути увагу, що останніми змінами до Кримінального кодексу України дещо змінено розуміння п. 7 ст. 66 ККУ. Хоча дані зміни вступають в силу лише приблизно через рік, потрібно усвідомлювати їх суть.

В новій редакції п. 7 буде виглядати наступним чином: вчинення злочину під впливом сильного душевного хвилювання, викликаного жорстоким поведінням, або таким, що принижує честь і гідність особи, а також за наявності системного характеру такого поведіння з боку потерпілого.

Бачимо, що так звану “аморальну” поведінку виключено з даної статті. Це значно зменшить випадки, коли за так звані злочини через ревності вбивці помягшують покарання.

Оскільки перелік даних обставин не є вичерпним, суд може враховувати й інші при призначенні покарання.

22) ст. 67 ККУ

Більшість обставин що обтяжують покарання вже передбачені в ч. 2 ст. 115 ККУ. А саме, це вчинення злочину повторно, за попередньою змовою групою осіб, на ґрунті расової, національної чи релігійної ворожнечі або розбрату, у зв'язку з виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку, щодо малолітньої особи чи завідомо вагітної жінки, з особливою жорстокістю та загальнонебезпечним способом.

Проте, є й кілька ознак які передбачаються ст. 67. Це вчинення злочину щодо особи яка перебуває в безпорадному стані, особи похилого віку, щодо особи, яка перебуває в матеріальній, службовій чи іншій залежності від винного, з використанням малолітнього або особи, що страждає психічним захворюванням чи недоумством, з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій.

Слід пам'ятати, що законом № 2227-VIII "Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами" внесено зміни до Кримінального кодексу України, а саме до переліку обтяжуючих обставин. Зокрема, до них додано такі обставини:

- вчинення злочину в присутності дитини,
- щодо інваліда,
- щодо людини, що страждає на психічний розлад, зокрема на

недоумство чи має вади розумового розвитку;

- щодо подружжя, колишнього подружжя, іншого члена родини чи близької людини;
- на ґрунті статевої приналежності.

Вчинення злочину на ґрунті статевої приналежності додано до п. 3 ст. 67 ККУ — злочин на ґрунті расової, національної чи релігійної ворожнечі. Це доцільно, адже статева дискримінація являється такою ж небезпечною як і расова.

Вчинення злочину в присутності дитини, щодо інваліда чи в присутності дитини додано до п. 6 ст. 67 ККУ. Особливо прогресивним аспектом на нашу думку є визнання вчинення злочину в присутності дитини обтяжуючою обставиною. Адже дитяча психіка є нестійкою та дуже вразливою. Будь-які злочинні дії, побачені дитиною, можуть спровокувати злочинну модель поведінки в майбутньому. Ця норма є дуже важливою для захисту молодшого покоління.

Окремим пунктом 6-1 додано до ст. 67 вчинення злочину щодо подружжя, іншої особи з якою винний перебуває чи перебував у сімейних або близьких відносинах.

Отже, можна зробити висновок, що правильна кваліфікація у випадку умисного вбивства замаскованого під нещасний випадок чи самогубство на залізниці є вкрай важливою. Таке завдання часто є досить складним для виконання, тому для його успішності при кваліфікації слід враховувати всі обставини: особливості вчинення вбивства, особу вбивці та вбитого, спосіб вбивства, психічний стан злочинця на момент вчинення злочину, обтяжуючі та помягшуючі покарання обставини. Не менш важливим є вміння розмежовувати схожі склади злочинів, відрізнити доведення до самогубства і вбивство замасковане під самогубство, умисне

вбивство та умисне нанесення тяжких тілесних ушкоджень що призвели до смерті, умисне вбивство поєднане із згвалтуванням чи задоволенням статевої пристрасті неприроднім шляхом та останні дії що призвели до тяжких наслідків (загибелі потерпілого) та ін.

2.2. Способи вчинення та маскуваня умисного вбивства

Саме вбивство може здійснюватися різними шляхами та формами, які можуть виражатися як в діях так і бездіяльності. Можна виділити фізичний вплив (який здійснюється шляхом нанесення ран різними предметами, методом механічної асфіксії, отруєння токсичними речовинами, тощо) та психічний (нанесення психічної травми, що призвела до смерті, підбурення особи до вчинення самогубства або дій, що призведуть до її смерті тощо). Бездіяльністю ж в даному випадку вважається невчинення особою певних дій які вона повинна була і мала можливість вчинити, що призвело до смерті іншої особи.

Розглянемо способи вчинення вбивства детальніше.

Вбивство внаслідок фізичного впливу здійснюється шляхом нанесення тілу потерпілого відповідних травм. Шляхи їх нанесення різноманітні. Звісно, в обовязки слідчого не входить проводити судово-медичну експертизу та одразу давати висновок про причину смерті, проте, на нашу думку, кожен слідчий чи працівник правоохоронного органу що буде проводити огляд повинен знати основні методи нанесення травм та їх характерний вигляд, щоб пришвидшити та спростити слідство. Розглядаючи умисні вбивства замасковані під нещасний випадок або самогубство на залізниці слід мати на увазі що часто на залізничні шляхи підкладають вже мертву особу, яка померла не від залізничної травми. Для розкриття такого вбивства потрібно виявити які саме ознаки на трупі свідчать про травму що стала причиною смерті потерпілого.

Найпоширеніший спосіб вбивства перед маскуванням цього під самогубство чи нещасний випадок – нанесення травм тупими чи гострими

предметами. Вбивця розраховує на те що такі травми сприймуться як ушкодження внаслідок наїзду рухомого складу локомотива, або ж і зовсім не будуть помічені поряд з масивними ушкодженнями від поїзда.

Рани, завдані гострими предметами, мають різний вигляд в залежності від того чим їх нанесли. На приклад, рубані рани є характерними для сокири, різані для ножів чи обламків скла, колоті для тонких ножів ч иглолок тощо. При огляді трупа потрібно пам'ятати що навіть найменший прокол від голки що пошкодив артерію може призвести до смерті особи. Не виявивши цього, працівник правоохоронних органів не зможе включити в перелік питань судово-медичному експерту найважливіше питання, яке одразу наштовхне на відшукування причини смерті та скоротить час розкриття злочину.

Травми нанесені тупими предметами також мають різний вигляд в залежності від самих предметів, які можна розрізнати за величиною їх поверхні:

- з переважаючою поверхнею (підлога, велика дошка),
- з обмеженою поверхнею (молоток, металева ваза),
- сферичної форми (куля для боулінгу, гантелі) тощо.

Спосіб нанесення травми гострим чи тупим предметом теж відіграє важливу роль у подальшому вигляді ушкодження. Розглянемо основні способи нанесення травм та прослідкуємо як вони впливають на характер майбутнього ушкодження.

Удар – найпоширеніший спосіб нанесення травми, який характеризується взаємодією двох твердих тіл. Внаслідок ударів залишаються масивні синці, крововиливи, може прослідковуватися розтріскування шкіри, перелом кісток, розрив внутрішніх органів, забої, садна, деформації тканин в місці удару, що і призводять до смерті особи. Також наявність таких травм може бути слідом боротьби потерпілого, його

опору нападнику.

Тертя – значний механічний вплив на тіло потерпілого, що призводить до масивних саден, скальпованих ран та відшарування м'яких тканин від кісток, появи слідів тертя на самих кістках. Такі травми є характерними власне при наїзді поїзда на тіло, адже при цьому локомотив притискає тіло людини до твердих частин залізничних шляхів, при цьому не припиняючи руху, що призводить до значного тертя.

Тиск – дія на організм людини зі значною силою тиснучого характеру, внаслідок чого відбувається розтріскування внутрішніх органів, їх розрив, асфіксія внаслідок стискання грудної клітки чи горла потерпілого.

Поріз – ушкодження тканин внаслідок дії гострого предмета, який розрізаючи м'які тканини утворює характерну рану. Переважно, різані рани мають рівні краї і характеризуються значною кровотечею.

Від дії гострих чи тупих предметів утворюються ушкодження що мають різні назви та вигляд. Необхідно розрізняти їх для прищвидшення побудови слідчих версій події що відбулася, звуження кола підозрюваних, правильної постановки питань судово-медичному експерту. Розглянемо види ушкоджень

Садно – поверхнєве ушкодження верхніх шарів шкіри. Саме по собі садно не призводить до смерті, адже є малозначною травмою що не несе небезпеки життю. Проте може свідчити про волочіння тіла, його тертя до певних предметів, бути ознакою боротьби потерпілого.

Забиття – являється механічною травмою нанесеною тупими предметами, твердими поверхнями чи частинами тіла (кулаками, ногами). Характеризується наявністю крововиливів, синців, має закритий характер, переважно не порушує цілісності тканин. В більшості випадків наслідки забиття не помітні під шкірними покривами до проведення судово-медичної експертизи. Найчастіше до смерті призводить забиття голови, що стало наслідком черепно-мозкової травми, забиття грудної клітки яке призвело до її

перелому чи перелому ребер, забиття у області хребта.

Забита рана – відрізняється від забиття своїм відкритим характером. Внаслідок сильного удару тупим предметом відбувається розтрощення тканин, їх розрив. Забита рана характеризується кровотечею, нерівними краями та тканинними перемичками на дні рани. Може призвести до смерті, особливо якщо нанесена в область голови.

Кровотеча – процес витікання крові за межі тіла або всередину, спричинений пошкодженням судин і капілярів. Може бути як внутрішньою так і зовнішньою. Потрібно розрізнити характер кровотечі, адже це може вказувати на предмет яким було її спричинено. Артеріальні кровотечі відрізняються своєю масивністю і швидкістю витікання крові, характерними є бризки крові на місці знаходження людини з артеріальною кровотечею. Венозні ж кровотечі є повільними, кров стікає рівномірно та потрапляє на землю, одяг великими краплями. Ці типи кровотеч можуть призвести до смерті. Також вирізняють капілярну кровотечу, яка сама по собі не призводить до смерті і є наслідком порушення цілісності капілярів, спиняється без сторонньої допомоги.

Якщо всі вище перелічені види кровотеч та їх сліди добре помітні при первинному огляді трупа чи тіла ще живої людини, то внутрішня кровотеча ні. Вона часто являється причиною смерті, оскільки витік крові відбувається в порожнини внутрішніх органів. Характерною ознакою є набряклість в області черевної порожнини, сліди крові у ротовій порожнині.

Крововилив – це теж кровотеча, внаслідок якої кров накопичується в тканинах тіла потерпілого. Одночасно помітними при первинному огляді є лише підшкірні крововиливи, які переважно не є основною причиною смерті. Найнебезпечнішими для життя є крововиливи у головний мозок, органи черевної порожнини. Такі ушкодження виявляються при проведенні судово-медичної експертизи.

Синці – необ'ємні крововиливи в підшкірну зону, що утворюються

внаслідок ударів тупими твердими предметами. Не є причиною смерті, але свідчать про ознаки боротьби. Важливим є вигляд синця, що свідчить про давність його виникнення. Це вказує на зв'язок появи синця з убивством особи. Найчастішою помилкою є сплутання синців з трупними плямами. Потрібно пам'ятати, що синці розташовані під епідермісом, шкіра над ними ушкоджена від завданої травми, вони знаходяться власне на місці ушкодження, колір нерівномірний в той час як трупні плями знаходяться в епідермісі, шкіра над ними ціла, їх місце знаходження не залежить від локалізації травм, колір рівномірний.

Крім цього існують також потертості, розриви, рани та тріщини, вивихи, переломи та ін. Щодо переломів, потрібно звернути увагу чи присутній так званий синдром «окуляр» - набряки навколо очей при переломі носа та верхньої щелепи. Наявність кожного пошкодження може вказувати на певні обставини вбивства, підштовхнути слідчого до побудови найімовірніших слідчих версій, тому варто приділяти увагу навіть наймалозначнішим ушкодженням.

Одним з найважливіших запитань є чи виникло ушкодження прижиттєво, чи було воно нанесено трупу. В нашому випадку відповідь на нього дає чітке усвідомлення було залишено на колії живу людину чи вже мертву, померла вона від травм завданих поїздом чи від рук убивці тощо. Основною ознакою прижиттєвості є наявність крововиливів навколо ран, сліди кровотечі.

Наступним за поширеністю способом умисного вбивства є травматична дія частинами тіла людини. Для такого способу характерними є сліди від нанесення ударів кулаками, ліктями, колінами та ногами. Ознаками боротьби можуть бути ушкодження нанесені іншими частинами тіла – пальцями, нігтями, зубами тощо. До даного способу відносять стиснення шії рукою, закриття руками отворів носа та рота що призводить до асфіксії. Внаслідок таких дій часто утворюються крововиливи круглої чи овальної

форми, подряпини та садна від нігтів. Особливої уваги слід приділяти ранам від укусу людини, адже за ними можна ідентифікувати злочинця.

Також, ушкодження що спричинили смерть можуть бути спричинені тваринами. Не рідкісними є випадки цькування собак на особу. Від завданих гострими зубами та кігтями тварини травм особа може отримати ушкодження несумісні з життям. Такі ушкодження отримані прижиттєво слід відрізнити від тих, що часто знаходять на трупах які пошкодили дикі тварини. Таке не рідко трапляється з трупами, знайденими біля колії, адже деякі колії пролягають через малолюдні місця поблизу лісів, де зустрічаються дикі чи бездомні тварини, які сприймають труп як їжу.

Важливим є також вміння побачити ушкодження заподіяні падінням. Особливо актуальним таке вміння стає при розслідуванні вбивств при яких труп чи ще живу людину було викинуто з рухомого вагону поїзда. Адже це є ще одним способом вчинення та маскуванню таких вбивств.

Тут важливим аспектом є розуміння того що при падінні ще живої людини положення тіла значно відрізнятиметься від падіння викинутого з вагону трупа. Адже жива людина намагається згурпуватися, а труп падає так як його викинули. Характерною ознакою того що людина померла при падінні є значна перевага внутрішніх ушкоджень над зовнішніми (розриви внутрішніх органів, переломи тощо). Ознаки падіння ще живої людини – садна і синці на руках та колінах, оскільки падаючи людина намагається інстинктивно вивернутися саме в таку позу, або ж приземлитися на ноги, від чого спостерігаються ушкодження пяток, аж до роздроблення ступака.

Наявність на тілі синців, саден на перший погляд не пов'язаних з падінням часто помилково відносять до слідів боротьби. Проте, вони можуть з'являтися у зв'язку з так званим ступеневим падінням - вдаранням тіла під час падіння об різні предмети, що трапляються на шляху.

Одним з поширених способів вбивства в даному випадку є маскуванню під самогубство. Деколи на трупах, знайдених на залізничних шляхах,

знаходять травми характерні для самогубців – порізани вени, колоті рани та ін. Таким чином вбивця намагається заплутати слідство. Тому, слід по зовнішніх ознаках та локалізації ушкоджень відрізнити які з них дійсно завдані людиною самій собі, а які нанесені іншою особою. Головна ознака це розташування ран в доступних місцях. Тобто, особа навряд чи змогла б сама собі нанести колоту рану ножем у спину. Також, якщо є відомості що особа була лівшою – навряд чи порізи будуть розташовані на лівій руці у разі нанесення їх самою особою.

Якщо рани на шиї, то рани заходять далі з лівої сторони при нанесенні їх самогубцем, також характерна наявність декількох пошкоджень різної глибини та більша глибина раз з лівого боку. Дані правила стосуються правші, якщо особа лівша – все віддзеркалюється. Якщо ж рани нанесені сторонньою особою то характерною є одна рана рівномірної глибини розташована на передній частині шиї. Значну увагу потрібно приділити напрямку стікання крові з рани. При самогубстві переважно напрямок зверху вниз, адже людина знаходиться у вертикальному чи сидячому положенні коли наносить собі травму.

При насильному нанесенні таких ран потьоки переважно носять паралельний характер, адже для знерухомлення жертви найчастіше її фіксують в горизонтальному положенні. При використанні гострого предмета кров повинна бути й на руці самогубця, якою він наносив поранення, на такому предметі. Це правило не застосовується коли ушкодження наносяться дуже довгим предметом.

При нанесенні колючо-ріжучих ран самогубцем їх декілька, вони локалізуються на певній ділянці та лише 1-2 з них є глибокими.

Проводячи первинний огляд трупа та знаючи вищеперечислені особливості можна легко помітити маскування вбивства під самогубство, якщо воно вчене таким способом.

Ще одним поширеним видом ушкоджень що знаходять на тілі жертви є

вогнепальні поранення. Переважно вбивця розраховує що масивні пошкодження від поїзда перекриють вогнепальне поранення і воно не буде помітним. При нанесенні такого ушкодження зовнішньо воно відрізняється залежно від типу вогнепальної зброї(рушниця, пістолет, револьвер) та самого заряду (куля, дріб, картеч тощо).

Вогнепальні поранення можуть носити як розривний характер (розірвана шкіра, м'які тканини, роздроблені кістки) так і пробивний (невеликий круглий отвір). Куля може залишитися в тілі або ж вилетіти через наскрізний отвір. При ознаках вогнепального поранення потрібно ретельно оглянути місце події на предмет наявності кулі чи гільзи.

Основною ознакою вогнепального поранення є осаднення навколо рани, обтирання обідка, іноді знаходять сліди кіптю. Якщо вхідний отвір маленький і ззовні покрити засохлою кров'ю, його легко переплутати з садном. Тому оглядати поранення потрібно дуже уважно.

Виникають труднощі також при розрізненні рубаних ран та вогнестільних ран утворених від пострілу впритул. При рубаних ранах одяг на місці тан теж завжди розрубаний, краї ран рівні, сама рана лінійних форм, можуть бути надруби чи надрізи на окісті. При вогнестрільних ранах на одязі присутній вхідний отвір від кулі, краї рани нерівні, рана з дефектами тканин, часто присутні сліди кіптяви.

При самогубствах характерними є постріли з вогнепальної зброї в ротову порожнину. При цьому під тиском газів слизові оболонки щік і губ розриваються, так само характерними є розбиви кутів рота. Сама куля переважно входить в череп через піднебіння.

Якщо слідів кулі ні в тілі, ні на місці події не знайдено, проте є ознаки кіптяви і пороху, це може свідчити про поранення холостим пострілом. Таке поранення теж може призвести до смерті, адже руйнуюча дія порохових газів утворює раневий канал до 15 см.

При вчиненні вбивства замаскованого під нещасний випадок чи

самогубство на залізниці взимку часто знаходять труп з ознаками замерзання. Дія низьких температур на тіло може вводити в оману особу що проводить огляд трупа, наштотуючи на думку що людина померла від переохолодження. Тому в таких випадках найрозумнішою лінією поведінки слідчого буде швидке призначення судово-медичної експертизи, адже для спостереження повної і точної картини ушкоджень потрібне відтанення трупа при кімнатній температурі. Проте є певні ознаки, що допоможу при огляді такого трупа визначити чи відбулося замерзання зажиттєво. Це захисна поза «калачиком» - ще жива людина намагається зігрітися в такій позі, талий сніг під трупом що розбав під температурою ще живої людини, обмороження, іній на віях, бурульки біля носа, гусяча шкіра. Якщо особа була в стані алкогольного сп'яніння – характерна поза відсутня.

При замерзанні трупа ці ознаки відсутні, але можливі ушкодження (розтріскування м'яких тканин, черепа) внаслідок замерзання.

При спланованих вбивствах замаскованих під нещасний випадок чи самогубство на залізничному транспорті частими є випадки розміщення ще живої людини, приведеної у стан безпорадності, на залізничних шляхах. Такий стан може спричинятися втратою свідомості внаслідок вогнепальних травм чи поранень нанесених гострими предметами, тупими предметами, частинами тіла людини. Характерні ознаки таких травм розглядалися вище. Ще одним способом приведення людини в стан безпорадності чи навіть вбивства є нанесення їй електротравми.

Внаслідок електротравми обов'язково залишається так звана електромітка – ушкодження на місці контакту зі струмом. Воно має сірувато-жовтий колір, з наявністю обвуглення чи без такого, Мітка може бути схожою на колото-різану чи вогнестрільну рану, проте не має раневого каналу.

Поширеним способом вбивства є також механічна асфіксія. На трупі особи померлої таким чином є певні ознаки помітні при первинному

огляді. Це значна синюшність обличчя, крововиливи в очні яблука, розширені зіниці, мимовільний вихід рідин тіла. Трупні осібно померлих від повішення в нашому випадку рідкісне явище, адже вбивця що маскує свої дії під нещасний випадок чи самогубство на залізниці намагається якнайбільше приховати істину причину смерті, а при повішенні залишаються дуже характерні сліди на шиї від петлі у вигляді странгуляційної борозни. Натомість частими є сліди від задушення руками. Про це свідчать сліди у формі півмісяця на шиї від нігтів нападника та численні крововиливи. Можуть бути наявними садна, якщо вбивця був у рукавицях чи між його рукою та шиєю потерпілого знаходилася тканина. Також можливе і задушення ногами чи будь-яким предметом, від дії якого також залишається странгуляційна борозна.

Розрізняють також задушення внаслідок перекривання дихальних шляхів сторонніми предметами (пальцями, кляпом тощо), асфіксію внаслідок стиснення грудей та живота. При цьому з'являються множинні дрібні крововиливи на поверхні грудної клітки та обличчі.

Одним із способів вбивства є також утоплення. Смерть настає внаслідок потрапляння рідини в дихальні шляхи особи і заповнення їх. Переважно вбивця розраховує на те, що ушкодження завдані поїздом будуть сприйняті як прижиттєві, адже значних слідів від утоплення не залишається. Проте, при розтині трупа виявляється справжня причина смерті. При первинному огляді характерної ознакою може бути синюшність обличчя та наявність дрібнопухирцевої піни біля носа та рота.

Не слід виключати отруєння як спосіб вбивства. Діючих отруйних речовин дуже багато, тому загальної картини прояву отруєння на трупі немає. Така причина смерті встановлюється виключно токсикологічними експертизами та іншими дослідженнями спрямованими на виявлення отрут.

Частим є отруєння легкодоступними речовинами – неякісним алкоголем та наркотиками. За допомогою них у особи викликається

безпорадний стан, вона не усвідомлює своїх дій і може втрачати свідомість.

Оскільки тема нашої роботи має безпосереднє відношення до залізничних травм, пропонуємо детально їх розглянути. Це так звана рейкова, транспортна травма.

Вирізняють п'ять видів таких травм:

- Травма від удару рухомого складу поїзда

- Травма від наїзду коліс поїзда

- Падіння з рухомого поїзда
- Затиснення між вагонами

- Травми завдані особі під час перебування у вагоні [суд мед експ.].

Перший вид травм характеризується травматичною дією передньої частини локомотива на тіло особи. Удар спричиняє відкриті переломи кінцівок, переломи таза та рани в зоні сідниць і стегон. В залежності від розташування травми визначають яка саме була позиція тіла в момент її нанесення.

Другий тип травм характеризується сильною травматичною дією коліс поїзда, внаслідок якої відбувається розтрощення тканин та відокремлення частин тіла, травматична ампутація. Характерною ознакою є наявність смуги осаднення, обтирання на шкірі а також слідів притискання. Такі сліди часто є й на одязі потерпілого.

Також ознакою є такзваний «клиноподібний дефект». При співставленні травматично ампутованої частини тіла дефект на ній майже відсутній, а на тій що перебувала в прямому контакті з колесами поїзда він значно виражений [суд-мед експ.].

Розчленування тіла зумовлюється його переїздом декількома колесами поїзда. На трупі можуть бути сліди волочіння поїздом. Їх потрібно

відрізняти від слідів волочіння тіла до самих залізнодорожних шляхів вбивцею. Від слідів волочіння рухомим складом локомотива утворюють ушкодження всередині яких містяться часточки мастила і покриття колії.

Ознаками на одязі потерпілого є наявність такзваного «складчастого заправосування». На одязі утворюються складки за виглядом яких можна відстежити напрямок руху коліс поїзда, це відбувається внаслідок затискання одягу між колесом і рейкою.

Третій тип травм має характерні ознаки падіння людини з висоти. Особливістю є лише місце знайдення трупа – поблизу залізнодорожних шляхів.

Четвертий тип не зустрічається як метод вчинення вбивства чий ого маскування під самогубство, нещасний випадок на залізниці.

П'ятий тип може характеризуватися різноманітними травмами, щ обули нанесені особі під час її перебування у вагоні іншою особою. Переважно такі травми в подальшому комбінуються з викиданням тіла чи ще живої людини з рухомого вагону.

Маскуючи свої діяння під нещасний випадок чи самогубство на залізниці винна особа також може спрямовувати такі дії на приховання вчинення іншого злочину. На приклад, нанесення потерпілому автомобільних травм під час дорожньо-транспортної пригоди. Це характеризується перевезенням, перетягненням тіла вже мертвої людини чи ще живої але в безпорадному стані на залізничні шляхи для маскування скоєного злочину. Побоючись відповідальності за заподіяне, вбивця розраховує на схожість автомобільних травм з ушкодженнями нанесеними потягом. Проте, є ряд значних відмінностей які помітні здебільшого при розтині. Але при первинному огляді на думку про причетність до смерті особи дорожньо-транспортної пригоди в першу чергу можуть привести сліди протекторів шин на тілі, сліди на підшві взуття потерпілого (з ознаками ковзання), синці і садна у вигляді відбитків певних частин автомобіля на тілі

тощо.

У будь-якому випадку закінченим вбивство вважається лише з настанням наслідку – біологічної смерті особи. На питання що ж таке біологічна смерть і з якого саме моменту вона настає намагалися відповісти багато науковців.

Моментом смерті вважається початок незворотніх змін в організмі. Це зупинка роботи так званого вітального трикутника – серце, мозок та легені. Вбивство не вважається закінченим коли особа знаходиться в стані клінічної смерті, агональних станах після чого її життєдіяльність відновлено. Такі дії кваліфікують як замах на вбивство. Також не вважається закінченим вбивство якщо особа перебуває в стані летаргічного сну.

Умисне вбивство, самогубство та нещасний випадок відносяться до категорії насильницької смерті.

Необхідним є зв'язок між діянням винної особи та смертю людини. Саме ці діяння повинні були призвести до смерті.

Саме поняття маскування можна розуміти як спосіб приховування вбивства, що передбачає комплекс заходів які використовує злочинець для штучного введення в оману та приховання дійсних обставин. Найчастіше такі дії спостерігаються за особами які усвідомлюють, що на них може впасти підозра та саме їм може доведеться пояснювати обставини, при яких загинула особа. До таких осіб в першу чергу відносяться родичі та близькі знайомі особи адже саме їм в першу чергу доводиться відповідати на питання коли і як загинув потерпілий, що їм відомо про нього і таке інше. Тому, такі вбивці маскують вчинене з метою підкріпити власне алібі та уникнути відповідальності [2, 37].

Особи що незнайомі або малознайомі з потерпілим рідко вдаються до маскування, адже вважають що підозра взагалі не впаде на них. Проте, такі випадки все ж зустрічаються. Особливо коли це стосується досвідчених осіб, що вчиняють вже не перше вбивство або ж осіб, які заздалегідь планували

вбивство і маскуванню було продуманою частиною цього плану.

Маскування своєю метою має змінити уявлення про спосіб вчинення злочину та об'єктів чи суб'єктів, що з ним пов'язані.

Злочинець, що маскує злочин, на нашу думку переслідує три основні мети:

- 1) приховання самого злочину;
- 2) приховання злочинного характеру діяння;
- 3) приховання участі самого злочинця у скоєному.

Це легко можна відслідкувати на прикладі ситуації, в якій злочинець зіштовхнув особу на колію під локомотив поїзда, що рухався. В результаті чого особа зазнала травм і померла. Також можливе залишення особи, що знаходиться в безпорадному стані (алкогольного чи наркотичного оп'яніння, у зв'язку з хворобою чи попередньо завданими травмами) на залізничодорожніх шляхах таким чином, щоб відбулося її зіткнення з поїздом.

В таких випадках злочинець маскує вбивство під самогубство, намагаючись видати його за таке і переконати що особа сама потрапила під транспорт бо хотіла позбавити себе життя. Також, винний може твердо обстоювати думку про нещасний випадок і стверджувати, що потерпілий підійшов надто близько до поїзда чи внаслідок свого безпорадного стану не розумів де знаходиться. Ні нещасний випадок, ні самогубство не можуть бути кримінально караними, отже злочинний характер приховується [5, 451].

Також, злочинець приховує свою участь і причетність до смерті потерпілого. Часто стверджує, що не знаходився поряд у момент настання смерті і не бачив як це відбулося. Або ж навпаки переконує що на власні очі бачив як потерпілий вчинив самогубство, або ж став свідком наїзду поїзда на особу в стані алкогольного сп'яніння.

Саме приховування пропонуємо розділити на два типи:

- Сплановане – характерне для умисних продуманих вбивств, коли приховування і маскування є частиною плану злочинця.

- Несплановане – характерне для імпульсивних, неспланованих чи непродуманих вбивств.

Усі ці аспекти є надзвичайно важливими, адже суспільна небезпека діяння значно зростає у разі коли особа власними діями приховує злочин, перешкоджає правосуддю та прагне уникнути відповідальності. На нашу думку маскуванню злочину повинно бути визначене як обтяжуюча ознака, адже це значно затягує розслідування та відстрочує момент встановлення істини. Особи, що вдаються до маскуванню, повинні каратися більшою мірою ніж ті, хто не намагається приховати злочин. Вважаємо за доцільне розглянути пропозицію внесення змін до ст. 67 Кримінального кодексу України «Обставини, які обтяжують покарання», а саме внести до першої частини даної статті п. 14 «вчинення злочину, що супроводжується маскуванням його під самогубство чи нещасний випадок».

Аналізуючи поняття способу вчинення злочину розглянемо визначення наведене у працях Комаринської Ю. Б.

Спосіб –це система дій, що об'єднані одною злочинною метою, має психологічне, кримінологічне, кримінально-правове, кримінально-процесуальне і криміналістичне значення, злочину є детермінованою суб'єктивними і об'єктивними чинниками системою взаємопов'язаних актів поведінки людини, містить в собі якісну характеристику злочинної дії (бездіяльності), в ньому відбиваються певні якості особистості злочинця, форма вини, мотив і мета злочину [комаринська].

Спосіб вчинення та маскуванню вбивства притаманний кожній людині по-різному, адже немає двох однакових способів вбивства, навіть в найбільш схожих випадках простежуються певні відмінності, зумовлені обставинами події, особою потерпілого та злочинця. На спосіб впливає темперамент задіяних осіб, їх соціальний статус, характер, обстановка місця вчинення злочину та безліч інших факторів.

Оскільки кожен спосіб є індивідуалізованим, то розібравши і виявивши всі його особливості значно легше відшукати особу злочинця, оскільки певні ознаки можуть вказувати на ту чи іншу людину, одночасно виключаючи інших з переліку підозрюваних.

Враховуючи специфіку вчинення умисного вбивства, замаскованого під нещасний випадок та самогубство на залізничному транспорті можемо виділити такі способи приховування та інсценування:

- підкидання трупа потерпілого на залізничнодорожні шляхи
- розміщення ще живої людини на колії
- Викидання трупа з вагона рухомого складу локомотива
- Викидання ще живої людини з вагона
- Зіштовхнення живої людини під колеса рухомого складу поїзда
- Розміщення трупа поблизу залізниці інсценуючи викидання з вагона
- Підкидання трупа у вагон
- Введення слідства в оману шляхом добровільного надання неправдивої інформації щодо обставин події
- Фальсифікація доказів.

За формами приховування пропонуємо розділити на:

- Активне – вчинення активних дій, фальсифікація доказів тощо
- Пасивне – замовчування обставин, відмова від дачі показів.

Звісно, цей перелік не може бути вичерпним адже існує безліч варіацій вчинення злочинів такого типу.

Узагальнюючи наведену у даному розділі інформацію можна констатувати, що існує багато способів вчинення та маскуванню умисного вбивства замаскованого під самогубство чи нещасний випадок на залізниці. Серед способів вчинення найпоширенішими є попереднє нанесення колотих, різаних ран, ударів тупими предметами і частинами тіла, отруєння алкоголем, наркотичними речовинами чи хімікатами, задушення чи втоплення потерпілого після чого розміщення тіла на залізничних шляхах. Відмінним способом є знерухомлення живої особи, приведення її у безпорадний стан і залишення на залізниці а також зіштовхування потерпілого на колію для його зіткнення з поїздом що наближається. Кожна група ушкоджень має власні ознаки і зовнішні риси які необхідно знати слідчому для якісного проведення первинного огляду трупа та побудови наймовірніших слідчих версій а також постановки вичерпного переліку питань судово-медичному експерту.

2.3. Аналіз судової практики щодо умисних вбивств даного типу.

Особливістю в даній ситуації є те, що судова практика щодо умисних вбивств замаскованих під нещасний випадок чи самогубство на залізниці є досить нечисленною. Адже часто такі справи закривають як самогубства і нещасні випадки на стадії досудового розслідування через нестачу фактів та доказів.

Вивчаючи розглянуті нами матеріали вважаємо за доцільне навести декілька витягів з Єдиного реєстру судових рішень та проаналізувати їх.

На нашу думку, найбільш цікавою є справа №1-1 2010 р (див. Додаток 1), що розглядалася судова колегія в кримінальних справах Апеляційного суду Полтавської області.

Обставини справи наступні. Потерпіла здійснювали поїздку на мотоциклі разом із сином обвинуваченої, під час якої вони потрапили в ДТП внаслідок якого син обвинуваченої загинув. Вважаючи потерпілу прямо причетною до смерті свого сина та винною в даному ДТП, обвинувачена вирішила помститися їй. Вона запланувала вчинити замовлення вбивства потерпілої, для чого зконтактувала зі своїм знайомим. Йому вона розповіла про намір знайти людину яка здійснить вбивство потерпілої шляхом нанесення ушкоджень тупим предметом в ділянку голови а згодом перенесе тіло на залізничну колію, інсценувавши нещасний випадок і відвівши цим самим підозри про вбивство. Знайомий обвинуваченої знаходився в дружніх стосунках зі співробітником внутрішніх органів. Тому повважав своїм обов'язком розповісти про це йому. Разом зі співробітником внутрішніх органів вони вирішили відвернути небезпеку для життя потерпілої. Для цього знайомий обвинуваченої порекомендував їй працівника внутрішніх органів як надійну особу для вчинення умисного вбивства.

Таким чином, ввівши обвинувачену в оману, працівник зустрівся з нею та обговорив деталі вбивства. Обвинувачена пообіцяла винагороду 10 000 грн, з умовою виконати роботу у певний строк. Для ідентифікації потерпілої передала відеозапис на якому чітко видно потерпілу, а також вказала на неї на вулиці. Чітко повідомила про намір інсценувати нещасний випадок на залізниці. Після цього працівники правоохоронних органів вивезли потерпілу для її безпеки. Також відбулося інсценування вбивства потерпілої для затримання обвинуваченої. Фотографії інсценованого вбивства працівник передав їй при особистій зустрічі, в ході якої обвинувачену і було затримано.

Судом дії обвинуваченої були кваліфіковані за ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 27, п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України, як закінчений замах на організацію умисного вбивства, вчиненого на замовлення. Суд врахував притягнення до відповідальності вперше та позитивну характеристику з роботи, а також трагічну смерть сина як пом'якшуючу обставину. Проте, особа не висловила щирого каяття, тому застосування до неї ст. 69 ККУ та призначення більш м'якого покарання є неможливим. З чим ми повністю погоджуємося.

Особу було засуджено на 10 років позбавлення волі. Вважаємо таке покарання співрозмірним.

Бачимо, що у даному випадку злочинний намір не було доведено до кінця не з волі обвинуваченої. Зі своєї сторони вона вчинила всі дії для того щоб вважати замах на вбивство вчинене на замовлення, передбачене п. 11, ч.2 ст. 115 ККУ, завершеним. Завдяки злагодженим діям працівника внутрішніх органів та громадянина, знайомого обвинуваченої, який виконавши свій громадський обов'язок повідомив про злочинні наміри, злочин було зупинено.

Працівниками правоохоронних органів було вчинено ряд дій по забезпеченню успішності даної операції:

- 1) створення у обвинуваченої враження що працівник дійсно займається вбивствами на замовлення, проведення ряду зустрічей з нею для переконання в її злочинних намірах та закріплення потрібного враження;
- 2) вивезення потерпілої як захід безпеки для неї;
- 3) інсценування вбивства потерпілої, фотографування та передача фотографій обвинувачених.
- 4) проведення ряду експертиз.

Такі дії були професійними та правильними, на нашу думку вони повинні лягти в основу алгоритму дій правоохоронних органів у схожих ситуаціях.

Наступною проаналізуємо справу № 234/14411/15-к що розглядалася

Краматорським міським судом Донецької області 21 березня 2016 року.

Згідно обставин справи двоє раніше не знайомих Особа 1 та Особа 2 познайомилися поблизу залізничного вокзалу та вирішили розпивати разом спиртні напої. В ході цього між ними раптово виник конфлікт, в ході якого Особа 2 вдарив Особу 1 рукою по обличчю. Це спровокувало Особу 1 на відповідні злочинні дії у ході яких він дістав з кишені ніж та наніс Особі 2 численні ножові поранення в область грудної клітки та живота. Від цього особа 2 впав на землю та помер від завданих ушкоджень. Усвідомивши наслідки своїх дій, Особа 1 зіштовхнув тіло Особи 2 на колію в надії що буде їхати поїзд та відбудеться його зітнення з тілом, а результат буде розцінено як нещасний випадок на залізниці.

В ході судового засідання Особа 1 свою вину повністю не визнавав. Повідомляв, що Особа 2 першим на нього напав та вдарив, від чого Особа 1 впав на коліна і був змушений оборонятися ножом через те що його схопили за горло і не відпускали, не бачив куди наносить удари і не мав умислу вбивати Особу 2, лише хотів налякати. Коли усвідомив що Особа 2 більше не душить його за горло, припинив оборонятися. Побачивши, що особа 2 впав і лежить в калюжі крові, намагався його перевернути та ненароком тіло Особи 2 скотилося на колію.

Проте такі покази були повністю спростовані показами свідків та рядом експертиз.

Зокрема, мати потерпілого дала покази що в той день її син був в стані сильного алкогольного сп'яніння і фізично просто не міг душити Особу 1, оскільки не мав сили. Більше того він був дуже доброю і миролюбною людиною, тому не міг вчинити подібний напад.

Під тиском доказів обвинувачений зізнався що зіштовхнув тіло на колію спеціально щоб уникнути покарання інсценувавши нещасний випадок.

Крім цього судово-медичною експертизою було проведено дослідження ран, а саме кута під яким можливе їх нанесення та напрямку їх

нанесення. І лише декілька ран співпадають із вказаним обвинуваченим фактом нанесення їх із пози стоячи на колінах. Всі інші рани могли бути нанесені лише з пози стоячи на ногах, нанесення їх стоячи на колінах неможливе. З цього випливає неправдивість показів обвинуваченого про нанесення ран в ході оборони стоячи на колінах.

Для підтвердження факту злочину було проведено ряд судово-медичних імунологічних експертиз, досліджено речові докази.

На підставі вищенаведених обставин суд кваліфікував дії обвинуваченого за ч. 1 ст. 115 ККУ – умисне вбивство. З такою кваліфікацією погоджуємося, адже вказані ознаки свідчать про необхідність саме такої кваліфікації. Особу засуджено до 10 років позбавлення волі. Вчинення злочину в стані алкогольного сп'яніння враховано як обтяжуючу обставину.

З даної справи бачимо, що найважливішу роль для кваліфікації в даному випадку відіграла судово-медична експертиза що заперечила можливість нанесення травм потерпілому в ході оборони. Адже її непроведення могло призвести до невірної кваліфікації дій обвинуваченого як вбивство при перевищенні меж необхідної оборони.

Ще одним прикладом з судової практики що добре висвітлює обрану нами тематику є справа № 1303/687/2012 що розглядалася 07.12.2016 року Сихівським районним судом м. Львова (Додаток 3). Проаналізуємо дану справу.

Дана справа висвітлює аспекти вчинення умисного вбивства з корисливих мотивів у співучасті.

Згідно обставин справи Особа 1 та Особа 2 працювали провідниками пасажирських вагонів. Порушуючи покладені на них обов'язки дані особи ввійшли в злочинну змову, користуючись довірливістю Особи 3, яка була пасажиркою даного поїзда, зав'язали з нею знайомство і згодом вчинили її умисне вбивство виштовхнувши останню з вагону поїзда. Розглянемо події

детальніше.

Особа 1 та Особа 2 познайомилися з Особа 3, запросили її до свого купе провідників, де розмовляли, пригощали її кавою та сигаретами, дізналися про її близорукість та хто буде її зустрічати, слухали музику. Після чого намагалися настійливо спонукати Особу 3 до інтимної близькості. Отримавши від неї категоричну відмову, вирішили убезпечити себе від викриття їхніх намірів, адже Особа 3 розповіла що зустрічатиме її товариш що працює в правоохоронних органах. Для цього вони змовилися вбити Особу 3. Для реалізації даного умислу Особа 1 запросив її до службового купе і відволікав її увагу, в той час як Особа 2 наніс їй удар по голові тупим предметом, чим привів її у безпорадний стан. Згодом Особа 1 та Особа 2 виштовхнули Особу 3 вагону під час руху поїзда. При падінні Особа 3 отримала множинні травми, від чого померла.

Вчинивши даний злочин обвинувачені викрали майно Особи 3 та привласнили його собі (мобільний телефон, документи, банківські карти, особисті речі, одяг, гроші та ін.).

Крім цього, Особа 2 в той самий день викрав майно іншого пасажиря і привласнив його собі теж.

В ході судового засідання Особа 1 не визнавав свою вину. Стверджував, що не був раніше знайомий з Особою 2. Що вони дійсно разом із потерпілою втрюх відпочивали в службовому купе, слухали музику, вечеряли. Проте він не має жодного відношення до зникнення потерпілої з вагону. Більше того, він бачив її з незнайомим хлопцем Особою 4. Згодом Особа 1 покинув компанію та приступив до виконання своїх обов'язків. Коли повернувся то Особа 2 повідомив його що дівчина разом із невідомим Особою 4 зникла з поїзда. Крім цього повідомив, що дівчина жалілася на життя і висловлювала наміри покінчити життя самогубством. Висловив припущення що так воно і сталося – дівчина покінчила життя самогубством вистрибнувши з поїзда. Коли поїзд їхав у зворотньому напрямку до нього

підійшли працівники міліції, показали фото потерпілої але він її не впізнав оскільки обличчя було понівечене. Згодом його відправили у рейс до Санкт-Петербургу, протягом якого йому подзвонила дружина і повідомила що міліціонери перевернули всю квартиру, шукаючи речі зниклої дівчини. Після цього Особу 1 заарештували предявивши підозру у вбивстві.

На судовому засіданні Особа 1 все заперечував, результати проведених експертиз називав сфальсифікованими, не визнавав своєї провини.

Особа 2 давав схожі покази, теж заперечував свою провину, вказуючи на Особу 4, знайомого хлопця потерпілої, як на можливого вбивцю і також висуваючи версію про самогубство потерпілої.

Для забезпечення достовірності фактів і їх правдивості було допитано родичів потерпілої. Всі вони стверджували що вона дійсно їхала цим потягом та розмовляла з ними по телефону. Нічого незвичайного не повідомляла.

Також опитано працівників лікарні куди було доставлено потерпілу після її знайдення. Медичні працівники стверджують, що потерпіла була ще живою на момент її знайдення проте знаходилася в агональному стані, в глибокій комі межуючій з клінічною смертю. Травми були несумісні з життям, тому через годину перебування в лікарні вона померла.

Крім цього проведено опитування понятих, які були присутніми при огляді Особи 1 та Особи 2. Поняті стверджують, що в речах обвинувачених знайшли сережки потерпілої та інші її особисті речі. Особа 2 розповів що потерпіла зайшла до них в купе, де він її згвалтував та викинув з потягу. Про це обвинувачений зі слів понятих розповідав вільно, без жодного тиску.

Свідок що мав зустріти дівчину з поїзда теж дав свої покази, розповівши що говорив з потерпілою по телефону, нічого підозрілого вона йому не повідомляла, просила її зустріти. Зрозумівши що вона не вийшла з поїзда почав її розшукувати, звязався з черговим вокзалу. Згодом дізнався що

знайдено тіло дівчини що підходить під опис. Упізнав потерпілу по фотографії.

Працівники поліції в ході судового розгляду стверджували, що Особа 2 спочатку давав нечіткі покази, намагався перекласти вину на знайомого потерпілої. Але після слів що на вокзалі є камери відеоспостереження на записах з яких видно що потерпіла сідала у вагон сама, Особа 2 змінив лінію поведінки та почав звинувачувати Особа 1 у вбивстві і доводити свою непричетність.

Загалом було опитано дуже велику кількість людей (працівники поїзда, поняті, працівники лікарні, фельдшери, працівники швидкої допомоги, працівники правоохоронних органів, знайомі та родичі потерпілої, пасажери поїзда), працівники правоохоронних органів відпрацювали слідчі версії про нещасний випадок, самогубство та причетність до вбивства ніби-то невідомого знайомого хлопця дівчини, проте жодна з версій не підтвердилася.

Проведено ряд судово-медичних експертиз, проте виявлено лише відбитки пальців обвинувачених на гаманці потерпілої.

Експерти вважали за необхідне відзначити, що для реалізації механізму вказаної залізнично-транспортної пригоди (версія нещасний випадок) необхідно було прикласти зусилля до дверей робочого тамбура вагона, які спочатку були лише привідкриті, а потім до потерпілої, причому у останньому випадку зусилля повинно було бути достатнім для втрати потерпілою рівноваги. За наданими експертам матеріалами кримінальної справи неможливо встановити технічну причину відкриття дверей робочого тамбура вагона та втрати рівноваги потерпілою. Отже, бачимо, що версія нещасного випадку спростована.

Під тиском доказів та на час відтворення обстановки Особа 1 та Особа 2 зізналися у вчиненому злочині, продемонстрували як саме виштовхнули потерпілу з поїзда. Проте, на судовому засіданні продовжували

заперечувати свою вину. Враховуючи всі докази суд вважав за потрібне визнати вину обвинувачених беззаперечною, а їхні слово у своє виправдання не брати до уваги.

Щодо обвинувачених осіб було проведено судово-психіаричну експертизу, якою встановлено їх осудність та усвідомлюваність дій на момент вчинення злочину.

Суд також керувався Постановою Пленуму Верховного суду України від 7.02.2003 року № 2 Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи.

Особу 1 суд ухвалив визнати винним у вчиненні злочинів, передбачених п. 7, п. 12 ч. 2 ст.115, ч. 2 ст.185, тобто умисне вбивство вчинене з хуліганських мотивів та з корисливих мотивів, вчинене за попередньою змовою групою осіб, а також крадіжка вчинена групою осіб.

Особу 1 засуджено до 14 років позбавлення волі.

Особу 2 суд ухвалив визнати винним у вчиненні злочинів, передбачених п. 7, п. 12 ч. 2 ст.115, ч. 1 та ч. 2 ст.185, тобто умисне вбивство вчинене з хуліганських мотивів та з корисливих мотивів, вчинене за попередньою змовою групою осіб, а також крадіжка вчинена групою осіб.

Особу 1 засуджено до 13 років позбавлення волі.

Також, суд визнач Особу 1 та Особу 2 винними у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 357 КК України, тобто незаконне заволодіння будь-яким способом паспортом або іншим важливим особистим документом. Проте, їх звільнено від відбування покарання за спливом строку давності притягнення до відповідальності, оскільки з моменту вчинення злочину пройшло більше чотирьох років.

Вартість експертиз стягнуто з обвинувачених. Речові докази, крім особистих речей обвинувачених, знищено. Особисті речі повернуто обвинуваченим.

Також розглянемо справу № 359/8015/14-к що розглядалася 02

листопада 2015 року Бориспільським міськрайонним судом Київської області.

Згідно обставин справи Особа 1 у стані алкогольного сп'яніння знаходився на пероні залізничного вокзалу разом із Особа 2, де вони зустріли Особу 3. В цей момент у Особи 1 та Особи 2 виник злочинний умисел щодо заволодіння майном Особи 3 насильницьким способом небезпечним для життя Особи 3. Для цього Особа 1 почав бити Особу 3, а потерпілий в свою чергу почав тікати від нападників. Особа 1 та Особа 2 наздогнали потерпілого та почали наносити йому удари, що мають ознаки легких тілесних ушкоджень. Під впливом протиправного насильства обвинувачені роздягнули потерпілого, викрали всі його особисті речі та гроші.

Через деякий час Особа 1 перебував на пероні вокзалу вже з іншими людьми — Особою 4 та особою 5. Вони випивали, були в нетверезому стані. Особи знаходилися на колії, коли пролунав попереджувальний сигнал поїзда. Коли поїзд підїхав ближче, Особа 1 вирішив на фоні неприязних відносин до Особи 5 вбити його, штовхнувши під поїзд. Для цього Особа 1 зіштовхнув Особа 5 на шляхи поїзда, після чого Особа 5 не встиг врятувати своє життя та вилізти назад на перон, зазнавши смертельних травм від ударів з виступаючих частин локомотиву. Поїзд вдарив потерпілого підніжкою, після чого він впав під колеса. Від цього Особа 5 помер на місці.

Висновком судово-медичного експерта підтверджено, що Особа 5 дійсно зазнав характерних залізничних травм від яких помер. Зокрема отримав відкриту черепно-мозкову травму: синець обох повік лівого ока, осадження лівої лобновилочної ділянки, забійно-рвана рана лобно-тім'яно-скроневої ділянки голови справа, перелом кісток склепіння та основи черепа; розтрощення речовини головного мозку; відкритий перелом обох кісток правого передпліччя; закритий перелому обох кісток лівої гомілки; забійну рану правого плеча, забійно-рвану рану правого стегна.

Погоджуємося з такими висновками, адже описані пошкодження

характерні для наїзду поїзда на тіло потерпілого.

Після даної події Особа 1 підійшов до тіла та викрав кошти з кишень потерпілого. Коштами розпорядився на власний розсуд. Тіло залишив на колії розраховуючи на схожість подій з нещасним випадком.

Незадовго після цього Особа 1 придбав для використання та зберігання наркотичну речовину канабіс загальною масою канабісу в перерахунку на суху речовину становить 6,06 г., яку було знайдено при обшуку його помешкання. Крім того, в невстановлений час в невстановленому місці ОСОБА_1 без передбаченого законом дозволу придбав боєприпаси - 2 патрони калібру 23 мм. та 3 патрони калібру 7,62 мм, які без передбаченого законом дозволу зберігав за місцем проживання. Вказані предмети вилучено.

З пояснень Особи 1 свою вину він заперечував. Розповідав що стався нещасний випадок. За його словами Особа 5 був в дуже нетверезому стані. І Вони, разом з Особою 4, допомагали йому переходити колію. Проте, потерпілий не міг її перейти. Впав на коліна та не міг встати. Після того як Особа 1 почув попереджувальний сигнал поїзда, він відбіг на безпечну відстань, а Особа 4 все ще намагався допомогти потерпілому перейти колію. Але останній не зміг цього зробити, потрапив під поїзд через нещасний випадок. Признав свою провину щодо викрадення коштів потерпілого.

Не зважаючи на те, що Особа 1 визнав себе винним лише у крадіжці, його причетність до вбивства Особи 5 повністю підтверджена доказами.

З приводу загибелі потерпілого допитано його дочку. В залі судового засідання вона повідомила що батько ніколи не розпивав алкогольні напої з невідомими особами, все життя присвятив спорту, був дуже доброю людиною. В причетності Особи 1 до вбивства не сумнівається. Вважає що обвинувачений дізнався що в той день потерпілий отримав пенсію, тому і напав на нього з метою забрати гроші.

Також допитана мати обвинуваченого, яка в той день була на пероні

де сталося вбивство. З її слів вона бачила як Особа 1, Особа 4 та Особа 5 переходили колію. Бачила, як наближався поїзд, та сам момент зіткнення не побачила. Тільки почула як після цього Особа 4 кричав на її сина що він буде відповідати за труп, за що обвинувачений вдарив його. Впевнена, що стався нещасний випадок.

Особа 4 теж був допитаний в судовому засіданні. Він стверджував що в день коли сталося вбивство дійсно бачив Особу 1 та його мати на пероні. Також бачив що сталося з Особою 5. За його словами Особа 1 допомагав нести пакети своїй мамі. Коли він побачив що наближається поїзд то підбіг до Особи 5 і штовхнув його під колеса. Від цього потерпілий помер. Після цього Особа 1 побив Особу 4, пригрозуючи щоб нікому не розповідав.

Машиніст поїзда, який спричинив ушкодження, свідчив про те, що точно бачив 3 осіб на пероні. Помітив, що високий хлопець взмахнув руками, після чого старший чоловік впав на колію. Впевнений, що хлопець штовхнув чоловіка. В бокове дзеркало він побачив як було травмовано потерпілого.

Таким чином, суд дійшов до переконання, що у кримінальному провадженні зібрана достатня кількість належним та допустимих доказів, які вказують на доведеність вини обвинуваченого у вчиненні інкримінованих йому кримінальних правопорушень за ч. 1. ст. 115, ч.1 ст. 185 КК України.

Допитавши всіх заявлених сторонами кримінального провадження свідків і потерпілих, суд прийшов до переконання, що смерть настала саме з вини Особи 1, який перебуваючи в нетверезому стані, умисно штовхнув його під потяг з мотиву раптово виниклої між ними суперечки. Версію про нещасний випадок спростовано.

Дочка потерпілого наполягала щоб дії Особи 1 було кваліфіковано за п. 6 ч. 2 ст. 115 ККУ — вбивство з корисливих мотивів. Проте, суд не може виходити за межі обвинувачення, якщо це не покращує становище особи. Прокурор не мав заперечень.

В результаті розгляду суд визнав обвинуваченого винним у вчиненні

кримінальних правопорушень, передбачених ч.2 ст. 187, ч. 1 ст. 115, ч. 1 ст. 185 КК України, та призначив йому покарання у вигляді 9 (дев'яти) років позбавлення волі з конфіскацією майна.

РОЗДІЛ III. Розробка практичних рекомендацій та чіткого алгоритму слідчих дій при розслідуванні умисних вбивств замаскованих під нещасний випадок або самогубство на залізничному транспорті

Згідно зі статистикою, умисні вбивства складають невеликий процент порівняно з іншими злочинами, що трапляються на залізниці. Оскільки дане питання не є широко дослідженим, часто слідчі та інші працівники правоохоронних органів не помічають слідів маскування і вбивства, закриваючи справу як смерть у зв'язку з самогубством або ж настанням нещасного випадку. Зокрема це відбувається з причини необізнаності, відсутності алгоритму першочергових слідчих дій та типової постанови на призначення судово-медичної експертизи. Немає переліку питань, які необхідно задавати судовому експерту в даному випадку.

Найперше на що необхідно звернути увагу при огляді трупа це положення та поза трупа. Адже, положення тіла людини яку штовхнули під поїзд буде значно відрізнятися від положення самогубця. Особа, яку штовхнули, інстинктивно намагається відштовхнутися, витягуючи руки вперед. Також вона намагається втримати рівновагу, вивернути корпус тіла щоб уникнути падіння, захистити голову та вчиняє інші характерні дії у зв'язку з якими перший удар приходиться на кінцівки. Траєкторія падіння тіла теж залежить від наданого йому прискорення. Сила зіткнення з зіштовхнутим тілом буде більшою ніж з вільно падаючим. Дані аспекти

повинні бути зафіксовані в протоколі.

Також, експерт повинен точно встановити час смерті і співставити його з часом отриманих ушкоджень. Адже досить часто труп вбитої людини підкидають на колію для маскування вбивства під самогубство чи нещасний випадок. Отримані прижиттєво ушкодження значно відрізняються від отриманих посмертно. Виявлення посмертних ушкоджень вказує на те, що людина вже була мертвою в момент зіткнення, отже, померла з інших причин. Що нашо вхує на думку про підкидання трупа на колію.

Важливим аспектом є і визначення характеру всіх ушкоджень, знайдених на тілі потерпілого. Виявлення більш давніх та свіжих ушкоджень. Наявність ушкоджень, завданих у різний час, може свідчити про сліди боротьби потерпілого і наявність нападника, який ці ушкодження завдав. В такому випадку потрібно з'ясувати чи могли ці ушкодження бути завдані в день смерті чи незадовго до неї, чи є вони слідами боротьби.

Також потрібно з'ясувати наявність в крові потерпілого алкоголю та наркотичних речовин, лікарських засобів що могли привести його в безпорадний стан та з'ясувати чи не хворів потерпілий на хвороби, внаслідок яких міг перебувати у безпорадному стані. Потрібно виключити версію, що потерпілого привели у безпорадний стан щоб вбити шляхом залишення на колії, або ж скористалися його безпорадним станом.

Крім цих питань експерт повинен з'ясувати присутність на тілі потерпілого відбитків чи інших слідів потенційного вбивці. Це можуть бути залишки одягу, волосся, шкіри, крові чи різних потожирових залишків на тілі жертви. Потрібно співставити отримані результати зі зразками, взятими у підозрюваних.

Не менш важливим є виявлення різноманітних слідів на самому місці події. При огляді можуть бути помічені сліди взуття, волочіння тіла, боротьби потерпілого з нападником, предмети що не належать потерпілому. Можуть бути знайдені відбитки та інші сліди вбивці. Потрібно пам'ятати, що

сліди можуть бути не лише на об'єктах залізничного транспорту але й у місцевості, що розташована поблизу таких об'єктів. Усе це повинно бути детально описане в протоколі та ретельно вивчене експертами.

Вкрай важливою у випадку розслідування злочину на залізничних шляхах є оперативність. Це зумовлено тим, що залізниця є місцем скупчення великої кількості людей. Існує велика ймовірність що докази будуть знищені перехожими і пасажирами поїздів. Тому, виїзд на місце події та проведення слідчих дій повинні відбутися якнайшвидше.

При знайденні трупа біля залізниці потрібно визначити яка ймовірність його викидання з рухомого вагону. Зустрічаються випадки, коли труп підкидають біля колії інсценуючи, ніби він був викинутий з вагону. Про це може свідчити глибина слідів, знайдених довкола адже у людини яка щось несе (труп) сліди будуть значно глибшими. Також, коли з вагону випадає ще жива людина то будуть наявними сліди від першого зіткнення рук або ніг з поверхнею. Коли ж викинуто труп – таких слідів не буде. Проте, будуть сліди від місця зіткнення тіла з поверхнею [1, 54].

При виявленні трупу людини на об'єктах залізниці черговий відділку залізниці повинен негайно повідомити про це відділ внутрішніх справ на залізничному транспорті. Усі події, що призвели до смертельних наслідків (убивства, нещасні випадки, самогубство) розслідуються в тісній взаємодії з лінійними органами Міністерства внутрішніх справ України на залізничному транспорті [2, 63].

Складність розслідувань полягає і в тому, що поїзд, який наїхав на труп або ж збив людину, після даної події міг проїхати ще сотні кілометрів. Швидкісні потяги, що прямують зі швидкістю 140 км/год, під час наїзду на людину або при виявленні потерпілої людини, зупиняти потяг заборонено. З таких ситуацій бачимо що сліди, залишені трупом на поїзді, могли знищитися чи стертися при його подальшому руху.

Отже, розробимо чіткий алгоритм дій слідчого при повідомленні про

можливе умисне вбивство, самогубство чи нещасний випадок на залізниці.

1. Оперативний виїзд на місце події.

Працівники правоохоронних органів повинні усвідомлювати недопустимість відтягнення огляду місця події та трупа в даному випадку, адже велика маса людей що знаходяться на залізниці найімовірніше пошкодить чи знищить речові докази.

2. Обгородження місця події.

Місце знайдення трупа необхідно обгородити. Також місця знаходження ймовірних доказів. Це робиться для унеможливлення доступу на це місце сторонніх осіб.

3. Проведення опитування якнайбільшої кількості осіб з метою відшукування свідків події чи людей яким відома будь-яка інформація з приводу події.

Необхідним є опитування сторожів, працівників залізниці адже такі особи постійно перебувають на території залізничних шляхів та можуть бути свідками. Також потрібно оглянути місцевість на наявність житлових будинків, вікна яких виходять на місце події та інших споруд (привозальних кафе, магазинів тощо). Якщо такі є – по можливості опитати працівників та осіб що живуть в таких будинках.

4. Діяти потрібно спільними зусиллями. Один працівник правоохоронного органу займається опитування та пошуком можливих свідків, записом їх показів в той час як інший може проводити огляд місця події, трупа та речових доказів.

5. При огляді трупа потрібно звертати увагу на всі особливості:

- Положення трупа
- Ознаки зажиттєвості ушкоджень
- Наявність колотих, різаних, рубаних ран

- Наявність саден, синців, потертостей тощо, їх характер, локалізація
 - Наявність ознак задушення
 - Признаки що можуть вказувати на втоплення
 - В холодну пору доби – ознаки смерті від замерзання чи замерзання самого трупа.
 - наявність вогнепальних поранень
 - Виявлення електроміток
 - Можливість нанесення ушкоджень внаслідок самогубства
 - підозрілі поранення невідомого характеру та походження
 - сліди можливої боротьби на трупі
 - характерні саме для наїзду поїзда травми
 - особливості одягу що є на трупі (місця розірвання тканини, можливе їх походження внаслідок боротьби, наявність відбитків пальців, волосин, предметів що можуть не належати вбитому тощо).
6. При огляді місця події потрібно звертати увагу на:
- Поверхню на якій знаходиться труп (наявність на ній крові,

танення снігу під трупом, наявність предметів під трупом тощо)

- Сліди можливого волочіння трупа
- Відбитки ніг, рук поблизу трупа та біля слідів волочіння
- Глибина слідів (якщо вони на піску, м'якому ґрунті, снігу)
- Наявність будь-яких залишених предметів поблизу місця події
- Огляд на предмет наявності куль, гільз
- Потьоки та бризки крові, їх напрямок, форма та кількість
- Будь-які підозрілі деталі.

7. При огляді предметів, які можуть бути речовими доказами:

- Наявність на них крові
- Наявність відбитків
- Розташування предметів
- Їх можливий зв'язок з потерпілим
- Можливість використання їх як знаряддя вбивства

8. Потрібно пам'ятати, що проведення будь-якого огляду без рукавичок і торкання речових доказів – недопустиме. Адже це може їх знищити, стерти сліди. Всі докази акуратно поміщаються в спеціальні пакети, контейнери, перед чим фотографуються в первинному положенні. Так само робляться

фотографії трупа в первинному положенні, не переміщуючи його.

9. Все детально записується в протоколах. Не варто упускати навіть найменші деталі. Адже в подальшому юдзь-яка деталь може допомогти розкриттю злочина.

10. При побутові слідчих версій слід враховувати покази свідків та всі особливості, деталі і обставини події. Потрібно опрацювати якнайбільше можливих версій.

11. При постановці переліку питань судово-медичному експерту потрібно також враховувати всі обставини.

12. Подальший допит підозрюваного та свідків повинні бути професійними та проведеними враховуючи особливості вчинення даного виду злочинів.

Окремої уваги заслуговує тактика допиту свідків в даних ситуаціях. Слідчий повинен розуміти, проводячи допит, що часто у свідків вбивства на залізниці, особливо коли відбувається наїзд поїзда на тіло людини, спостерігається шоківий стан, сильне нервово потрясіння у звязку з масивними пошкодженнями що спричиняються рухомим складом локомотива тілу жертви. Перш чим приступити до опитування свідків на місці події, потрібно звернути увагу на психоемоційний стан особи, чи не потребує вона медичної допомоги у звязку з цим. Опитувати таких осіб доцільно лише у випадку їх можливості адекватно оцінювати ситуацію та давати чіткі покази. Адже у стані шоку людина може повідомляти про події яких насправді не було, перебільшувати, плутати осіб, події. Якщо свідок знаходиться у нестабільному психоемоційному стані доцільно викликати бригаду швидкої допомоги. Якщо людина перебуває в стані легкого потрясіння і їй не потрібна медична допомога, потрібно задавати питання спокійним тоном, відвести особу від місця події, для того щоб побачене не викликало нову хвилю психоемоційного збудження.

У випадках, коли свідок не спроможний одразу після побаченого

надати пояснення і адекватну оцінку ситуації, необхідно дізнатися номер його телефону для можливості подальшого контакту та взяття показів. Допит потрібно проводити не раніше наступного дня, в залежності від складності емоційного стану. При допиті потрібно уникати тиску на особу, демонстрування фотографій з наслідками наїзду поїзда на тіло потерпілого. Травмуючі фактори потрібно звести до мінімуму. Тільки в таких умовах людина, яка пережила сильне психологічне потрясіння, може пригадати всі обставини події та важливі деталі.

Особливо обережно потрібно допитувати неповнолітніх та малолітніх осіб, що стали свідками подій такого характеру. За необхідності варто залучити педагога чи дитячого психолога. Якщо є повнолітні свідки, допиту неповнолітніх слід уникати і проводити його тільки якщо без цього неможливо встановити певні факти або це значно утруднить слідство.

Крім емоційного стану важливе місце відіграє зв'язок свідка з потерпілим та можливим підозрюваним. Потрібно встановити в яких стосунках вони перебували, чи знайомі один з одним. Виправдовувальні покази близьких осіб підозрюваного не слід сприймати за єдино правдиві. Так само як і обвинувальні покази осіб що перебували із підозрюваним в недружніх стосунках.

Потрібно пам'ятати про безпеку свідків. У виняткових випадках необхідно приховати анкетні дані свідка, допитувати його із уникненням його зустрічі з певними особами, вжити засобів для переселення свідка чи його охорони.

Також увагу потрібно звернути на проведення негласних слідчих дій. В ході слідства можуть стати відомими факти, підтвердження яких можна виявити лише використовуючи прослуховування телефонів чи перегляду особистої кореспонденції підозрюваного. Оскільки на сьогодні особливо поширеним засобом спілкування є соціальні мережі, не можна виключати розміщення таких відомостей в них.

Дуже важливими є дії пов'язані із затриманням злочинця чи його перехопленням. Особливо коли це пов'язано з недопущенням вчинення злочину, про намір вчинити який відомо заздалегідь. Яскравим прикладом можна вважати ситуацію яку ми розглядали вище (Додаток 1).

При таких обставинах доцільно вести аудіо чи відеозапис негласних зустрічей з підозрюваним, дана фіксація виступатиме в якості доказу в подальшому.

У певних випадках необхідно ввести в оману підозрюваного. Деколи це робиться методом інсценування певних подій чи обстановки, бажаних для підозрюваного. Інсценування смерті потерпілого, настання якої бажає підозрюваний, призводить до повного розкриття намірів підозрюваного і доведення його вини. Під час судового розгляду такі докази є безспірними.

При повідомленні про ще невчинений злочин на стадії готування перш за все потрібно пам'ятати про безпеку потерпілого. Адже при інсценуванні певних подій часто використовують самого потерпілого. Його контакт з підозрюваним потрібно звести до мінімуму.

Також використовується негласний обшук та огляд приміщень в яких можуть знаходитися докази. В будь-якому разі потрібно розуміти доцільність тих чи інших слідчих дій у кожній окремій ситуації.

13. Слідчий повинен слідкувати за дотриманням належності та допустимості доказів, правильним їх оформленням. Повинен перевіряти чи містить висновок судово-медичного експерта всі необхідні компоненти (номер, дата складання, форма експертизи, відповідь на всі поставлені питання, підпис експерта, обґрунтованість висновків тощо). Адже від цього значним чином залежить подальше рішення суду.

Наведемо перелік типових питань судово-медичному експерту, які повинні ставитися при розслідуванні умисного вбивства замаскованого під нещасний випадок чи самогубство на залізниці.

- Чи є всі ушкодження, знайдені на трупі прижиттєвими?

- Які з ушкоджень стали причиною смерті ?
- Чи виявлено в крові померлого сторонні речовини – алкоголь, наркотики, отруйні речовини тощо?
- Чи наявні на тілі сліди боротьби ?
- Чи є характерні ушкодження залізничним транспортом (рейкові травми)?
- Чи є сліди волочіння?
- Чи можливе падіння під рухомий локомотив внаслідок поштовху?
- Чи є ознаки фізичного впливу на потерпілого сторонньої особи, в тому числі й ознаки удушення, втоплення (яке середовище втоплення)?
- Яка давність наявних на тілі ушкоджень, які з них приблизно однакової давності та можуть бути пов'язані?
- Скільки часу пройшло з моменту смерті ?
- Який характер носять ушкодження на трупі?
- Чи знайдено на тілі сліди крові чи потожирові сліди іншої особи, волосини тощо?

- В якій послідовності було заподіяно ушкодження?
- Чи було нанесене ушкодження предметом що представлений як речовий доказ?
- Чи наявні специфічні, важкопомітні пошкодження (проколи від голки, електромітки тощо) та який вони носять характер?
- Чи наявні ознаки хвороби, внаслідок якої особа перебувала у безпорадному стані?

При наявності травм тупими предметами:

- Чим спричинена травма?
- Які особливості травмуючого предмета?
- Чи наявні ушкодження внутрішніх органів?
- чи вказують травми на конкретні обставини події?
- чи наявні травми завдані частинами тіла?

У разі наявності поранень гострими предметами:

- Яким предметом було завдане ушкодження?
- Чи було смертельним?
- Чи могло бути нанесене особою собі власноруч?
- Чи вказує на особливості нападника (лівша, правша, завдане з особливою силою тощо)?

У разі наявності вогнепального поранення:

- З якої зброї зроблено постріл?

- Чи має ознаки самогубства?
- Чи є смертельним?
- З якої відстані вчинене (впритул, здалека, зблизька)?
- Чи є куля в тілі померлого?
- При виявленні вогнепальної зброї на місці події, її частин — чи був здійснений постріл з цієї зброї (при неможливості встановлення цього в рамках судово-медичної експертизи призначають балістичну експертизу).

У разі знайдення трупа неподалік залізничних шляхів з можливою версією викидання з вагону

- Чи є ознаки прижиттєвості падіння?
- Чи спричинена смерть саме падінням?
- З якої висоти падав потерпілий?
- Який тип падіння (вільне, з прискоренням тощо)?
- На яку поверхню тіла відбулося приземлення?
- Чи свідчить характер ушкоджень про насильницьке виштовхування з вагону або викидання трупа?
- При наявності саден і синців — утворилися вони при падінні чи є ознакою боротьби?

- З якого початкового положення відбулося падіння?
- Чи була особа в свідомості при падінні?

В холодну пору року

- Чи померла особа від переохолодження?
- Наявні пошкодження спричинені саме замерзанням, чи носять насильницький характер?
- На скільки довго знаходилось тіло в такому стані?

При виявленні в крові ознак сторонніх речовин:

- Який характер речовини (алкоголь, наркотики, отрута)?
- Яка кількість речовини, чи могла бути смертельною?
- Яка саме речовина знайдена? (за можливості провести дослідження в рамках судово-медичної експертизи. Якщо така можливість відсутня — призначають інші види експертиз)?
- Чи могла речовина привести особу у безпорадний стан?

Потрібно пам'ятати, що інколи необхідним є призначення додаткових експертиз — балістичної, трасологічної, дактилоскопічної, токсикологічної тощо.

При наїзді поїзда на особу потрібно визначити який саме поїзд здійснив цей наїзд. Це робиться шляхом співставлення ймовірного часу смерті, розкладу руху потягів та подальшого огляду поїзда, опитування машиніста. Найбільшу складність в даному випадку становить виявлення слідів події на самому потязі, адже з моменту наїзду він вже міг проїхати сотні кілометрів. З тієї самої причини втрачаються цінні свідки, які могли бачити подію з вікон поїзда що проїжджав поруч чи того самого який спричинив пошкодження потерпілому.

Значним недоліком слідчої практики є відсутність типової постанови на призначення судово-медичної експертизи у випадках умисного вбивства

замаскованого під самогубство чи нещасний випадок на залізниці.

Пропонуємо розробити приклад такої постанови.

Постанова про призначення судово-медичної експертизи

Місто Тернопіль

Дата 15 / 12 / 2017 р.

 Старший слідчий слідчого управління ГУНП в Тернопільській області Соколенко А. Б. , розглянувши матеріали досудового розслідування, внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 1872727272727 10 / 12 / 2017 р. за ознаками злочину, передбаченого ч. 1 ст. 115 КК України, що містить ознаки умисного вбивства замаскованого під самогубство чи нещасний випадок -

ВСТАНОВИВ:

 Близько 06:00 години 09.12.2017 р надійшло повідомлення від працівника Тернопільського залізничного вокзалу Бачинського А. П. про виявлення на території залізниці трупа. Прибувши на місце події, працівники оперативного підрозділу поліції о 6:30 зафіксували наявність трупа невідомого чоловіка біля залізничної колії. За результатами первинного огляду виявлено ушкодження характерні для рейкових травм. Крім цього на ший потерпілого знайдено сліди півмісяцевої форми, що нагадують сліди від нігтів. На тілі численні садна, синці що можуть бути ознакою боротьби і насильницької смерті.

Приймаючи до уваги, що в кримінальному провадженні виникли питання для вирішення яких необхідні спеціальні знання в області судової медицини, керуючись ст.ст.110, 242, 243 КПК України, -

ПОСТАНОВИВ:

1. Призначити по даному кримінальному провадженню судово-медичну експертизу, до проведення якої залучити експертів Тернопільського обласного бюро судово-медичної експертизи .
2. На вирішення експерта поставити запитання:
 - 1) Які тілесні ушкодження виявлені на тілі потерпілого, їх локалізація, характер?
 - 2) Яка давність тілесних ушкоджень?

- 3) Який механізм утворення ушкоджень?
- 4) Який час смерті потерпілого?
- 5) Чи виявлено сторонні речовини в крові потерпілого? Якщо так то якого характеру? Як вони могли вплинути на потерпілого?
- 6) Чи могли бути завдані дані ушкодження при вчиненні самогубства чи настанні нещасного випадку?
- 7) Чи є на тілі сліди що свідчать про боротьбу?
- 8) Чи виявлено на тілі потерпілого пото-жирові, кров, волосини чи інші сліди сторонньої особи?
- 9) Який вік потерпілого?
- 10) Чи є ознаки хвороб, що могли спричинити безпорадний стан?
- 11) Чи були ушкодження завдані прижиттєво? Якщо ушкодження носять змішаний характер, то які саме були нанесені прижиттєво, а які вже мертвій особі?

3. Для дослідження експерту надати: ___труп невідомого потерпілого, матеріали взяті з місця події, фотознімки з місця події___.

4. Для ознайомлення експерту надати при необхідності інші матеріали досудового розслідування.

5. Копію постанови направити експертам __Тернопільського обласного бюро судово-медичної експертизи___.

___Старший слідчий слідчого управління ГУНП в Тернопільській області___

___Соколенко А. Б._____

_____підпис_____

ВИСНОВОК

Отже, можна зробити висновок, що умисне вбивство замасковане під самогубство або нещасний випадок на залізничному транспорті – це група злочинів, що потребує детального вивчення та значного доопрацювання задля полегшення розслідувань таких правопорушень. Необхідно розробити перелік типових питань судово-медичному експерту та типову постанову на призначення судово-медичної експертизи, що скоротило б час розслідування та було б надзвичайно корисним в таких випадках.

Умисне вбивство замасковане під самогубство або нещасний випадок на залізниці — це протиправне, винне діяння що спричиняє незворотні наслідки — смерть людини, яка має причинно-наслідковий зв'язок з діяннями винної особи, поєднане із прагненням приховати вчинення злочину та замаскувати його під самогубство чи нещасний випадок та вчиненням відповідних дій на реалізацію даного наміру у межах території залізниці, залізнично дорожніх шляхів чи на залізничному транспорті.

Даний вид злочинів порушує одне з найважливіших, основоположних прав людини — право на життя. Це право закріплене в численних міжнародних правових актах та в національному законодавстві на рівні Конституції України та інших законів України, підзаконних актів. У всіх розвинених сучасних країнах світу життя людини визнається найвищою цінністю і Україна не виключення.

На національному рівні покарання за умисне вбивство передбачено ст. 115 Кримінального кодексу України. Умисне вбивство має перелік ознак. Це вина особи, протиправність та смерть особи як наслідок. До ознак умисного вбивства замаскованого під нещасний випадок чи самогубство на залізниці додається прямий умисел, маскування вбивства, місце вчинення злочину — залізниця.

Історія законодавчо закріпленої караності умисного вбивства та визнання його протиправним діянням розпочинається із закріпленням у

договорі князя Олега 911 року. У даній Русько-Візантійській угоді зазначалося що вбивство карається смертною карою і конфіскацією майна в користь родичів потерпілого. Також такі положення закріплено у договорі князя Ігоря 945 року, що містить аналогічні положення.

Вперше поняття вбивства визначене в Руській Правді. Вона скасовує смертну кару за вбивство та встановлює різні штрафи, в залежності від статусу вбитої особи та займаної нею посади.

Наступним документом є збір законів Російської імперії 1832 року, де є визначення вбивства та наведено покарання в залежності від особи вбитого. Основною мірою покарання було заслання на каторжні роботи та тілесні покарання. В даному нормативно-правовому акті вже можна зустріти диференціацію вбивств на такі як вбивство матерію своєї новонародженої дитини, самогубство, вбивство вагітної жінки, вчинене загальнонебезпечним способом, з особливою жорстокістю тощо. Тобто, вже проглядалися зародки нинішньої ч. 2 ст. 115 ККУ.

Кримінальний кодекс Української РСР 1927 року також містив обставини що обтяжують покарання за умисне вбивство — вчинення загальнонебезпечним способом, особою від якої залежав потерпілий, вагітної жінки тощо. Покаранням за даний злочин було позбавлення волі. Якщо вбивство вчинене військовослужбовцем, воно могло каратися розстрілом.

Більш систематично положення викладено у Кримінальному кодексі 1960 року. Тут чітко вибілено кваліфікуючі склади злочину, наведено можливість смертної кари. У 2000 році смертну кару відмінено, замінено довічним позбавленням волі.

У 2001 році прийнято новий Кримінальний кодекс України, до ч. 2 ст. 115 якого у 2008 та 2009 роках вносились доповнення.

Складним та важливим питанням у процесі розслідування умисних вбивств даного типу є розмежування понять умисне вбивство, самогубство та нещасний випадок. Узагальненого визначення нещасного випадку чи

самогубства у законодавстві не наведено. Ознаки нещасного випадку особливі тим, що заздалегідь його неможливо спланувати, жоден з учасників не має наміру спричинити іншому ушкодження, характеризується фактором необережності, співпадіння обставин тощо. Порівнюючи з нещасним випадком, для самогубства характерні такі ознаки: особа сама позбавляє себе життя, бажає своєї смерті, переважно планує дану подію, виражене чітке волевиявлення самогубця, не може відбуватися через необережність тощо.

В даній роботі наведено перелік ознак за якими розмежовано ці три поняття. Їх розмежування є вкрай важливим для подальшої кваліфікації подій і самого розслідування.

Щодо самої кваліфікації таких злочинів, то це можна вважати чи не найскладнішим завданням у даному випадку. Адже від цього залежить міра покарання винного, за якою статтею буде призначене дане покарання та інші важливі аспекти. У нашій роботі детально розглянуто найпоширеніші варіанти кваліфікації подібних злочинів. В першу чергу це ч. 1 ст. 115 ККУ — прости й склад умисного вбивства. Оскільки ч. 2 ст. 115 містить досить велику кількість пунктів, кожен з яких має свої особливості, нами розглянуто кожен з них окремо та наведено приблизні ситуації як приклад для кращого пояснення. Також розглянуто кваліфікацію у випадку умисного вбивства вчиненого в стані сильного душевного хвилювання, при перевищенні меж необхідної оборони. Розмежування умисного вбивства та тяжкого тілесного ушкодження що спричинило смерть теж має суттєве значення і розглянуто нами в ході аналізу.

В контексті вибраної теми важливо розрізнити умисне вбивство замасковане під самогубство від власне самогубства. Також дуже важливими є ст. 66 ККУ — обставини, що пом'ягшують покарання, та ст. 67 ККУ — обставини, що обтяжують покарання. Адже судом повинні бути враховані усі обставини події. В роботі врахованно останні зміни до Кримінального кодексу України.

Оскільки вбивства даного типу можуть здійснюватися різними шляхами та формами, нами розглянуто різноманітні варіанти вчинення злочину. Методи поділено на фізичний та психічний вплив на потерпілу особу. Вбивство з використанням фізичного впливу в свою чергу поділяється на велику кількість видів та підвидів. Знання і можливість оцінити пошкодження знайдені на тілі на місці події та на основі цього побудувати правильні слідчі версії є надзвичайно цінною для слідчого та працівників правоохоронних органів загалом.

Рани, знайдені на тілі жертви, можуть мати різноманітний характер. Кожен вид, в залежності від того чим була нанесена травма, має свої особливості. Травми нанесені тупими предметами мають яскраво виражений характер синців, забиття, крововиливів, забитих ран тощо. Сюди відносять травми від удару, тертя, тиску та ін. Часто утворюються садна, інколи виникає кровотеча. Ушкодження заподіяні падінням теж можна віднести до травм нанесених тупими предметами. В нашому випадку особливо важливо вміти побачити такі ушкодження, адже часто труп чи ще живу людину при вбивстві у поїзді викидають з вагону. Ознаки падіння ще живої людини значно відрізняються від падіння мертвої. Не менш важливим є вміння побачити на тілі сліди боротьби.

Щоб відкинути можливість маскування вбивства під самогубство потрібно звернути увагу на вигляд поранень, характерних для самогубців якщо вони присутні. По зовнішньому вигляду часто можна визначити чи могла особа сама собі нанести такі травми. Про таку можливість свідчить локалізація ран, їх глибина, напрямок порізів, напрямок потьоків крові.

Не можна відкидати можливість наявності на тілі вогнепальних поранень, тому відрізнити їх по характеру та вигляду теж важливий навик. Частою проблемою є сплутання вогнестрільних ран зроблених впритул та рубаних ран. При вчиненні самогубства за допомогою вогнепальної зброї теж є свої особливості, які можуть

наштовхнути слідчого на версію про вбивство замасковане під самогубство.

При знайденні трупа неподалік колії взимку особа що оглядає труп часто вводиться в оману, думаючи що людина померла від переохолодження. Проте, в таких випадках необхідно звернути увагу на явні ознаки при життєвості замерзання. Якщо ж видно що людина замерзла вже після смерті, не можна відкидати версію про вбивство замасковане під нещасний випадок. Особа може бути попередньо приведена в безпорадний стан, тому важливо дослідити тіло на наявність електричних слідів, слідів зв'язування, душіння тощо. При механічній асфіксії виявляються характерні ознаки, знання яких допоможе при огляді трупа. Не слід виключати утоплення, отруєння як спосіб вбивства. Завжди варто проводити судово-медичну експертизу на предмет наявності по сторонніх речовин в крові потерпілого, які могли привести його у безпорадний стан.

Особливої уваги потрібно приділити травмам, завданим власне поїздом. Вони мають свої характерні особливості і найважливішим питання є чи були вони завдані прижиттєво. Дані особливості і види залізничних травм описано у нашій роботі.

Щодо визначення самого маскування, то слід вважати що це комплекс дій спрямованих на приховування вчиненого злочину. Переважно, до маскування вдаються особи добре знайомі з потерпілим, адже на них в першу чергу падає підозра. Маскування може мати метою приховання злочину, злочинного характеру дії чи участі самого злочинця у скоєному. Найпоширенішим є маскування таких вбивств під нещасний випадок на залізниці. Саме маскування пропонуємо розділяти на приховане та неприховане. Вважаємо за доцільне розглянути пропозицію внесення змін до ст. 67 Кримінального кодексу України «Обставини, які обтяжують покарання», а саме внести до першої частини даної статті п. 14 «вчинення злочину, що супроводжується маскуванням його під самогубство чи нещасний випадок». Спосіб

вчинення злочину є системою взаємопов'язаних дій, спрямованих на злочинне діяння. Для кожного випадку притаманний індивідуальний спосіб вчинення злочину, адже це багато в чому залежить від особистості злочинця. Виявивши особливості способу вчинення злочину легше відшукати вбивцю. В нашій роботі ми навели перелік можливих способів приховування та інсценування злочину. За результатами

аналізу судової практики по даній темі можна дійти висновку що випадки умисних вбивств замаскованих під самогубство чи нещасний випадок на залізниці нечисленні. Нами було розглянуто 4 окремі справи та проаналізовано методику розкриття такого вбивства на замовлення замаскованого під нещасний випадок на стадії готування до злочину. Дана судова практика є дуже інформативною для розслідування подібних ситуацій. Також розглянуто випадок вбивства особи ріжучим предметом, з подальшим зштовхуванням тіла вбитого на колію для інсценування нещасного випадку. Крім цього проаналізовано вбивство вчинене групою осіб за попередньою змовою, з корисливих мотивів шляхом нанесення травм тупим предметом та викидання із рухомого вагону поїзда, поєднане із маскуванню вчиненого під самогубство або нещасний випадок. Останній випадок розглядався щодо умисного вбивства особи шляхом зіштовхування на колію під колеса поїзда, після чого висунення версії про нещасний випадок.

У третьому розділі нашої роботи здійснено розробка практичних рекомендацій та чіткого алгоритму слідчих дій при розслідуванні умисних вбивств замаскованих під нещасний випадок або самогубство на залізничному транспорті. Дано перелік аспектів, на які потрібно звертати увагу в першу чергу при виїзді на місце схожої події. Зокрема, це положення трупа, предмети навколишньої обстановки, локалізація поранень, їх кількість та характер, по смертність чи прижиттєвість ушкоджень, присутність на тілі елементів що ймовірно не належать потерпілому, Потрібно звернути увагу на саме місце події: чи

присутні сліди волочіння, відбитки взуття, їх глибина, яка локалізація плям та потьоків крові тощо. Найважливішою в таких ситуаціях є оперативність, адже сліди і докази можуть швидко знищитися у людному місці.

Слідчий повинен оперативно виїхати на місце події, проконтролювати його обгородження, важливим є опитування свідків події та не забувати при цьому про командну роботу працівників правоохоронних органів. При огляді трупа та місця події потрібно звернути увагу на всі можливі особливості. Це саме стосується огляду можливих речових доказів. Поводитись потрібно дуже обережно, щоб не знищити докази чи не стерти відбитки на тілі. Важливим є ретельний запис події в протоколі і правильна постановка слідчих версії, що пришвидшить розслідування. Перелік питань судово-медичному експерту повинен бути вичерпним та вмещувати всі можливі аспекти доказування. Крім цього подальший допит свідків як і опитування очевидців подій даного характеру має свої особливості через особливу масивність нанесених поїздом ушкоджень. Потрібно звертати увагу на психоемоційний стан очевидців.

Щодо негласних слідчих дій, проведення слідчих експериментів тощо потрібно підходити професійно, особливо коли це стосується перехоплення злочинця або відвернення ще не вчиненого злочину. Найважливішим аспектом є належність та допустимість доказів.

В роботі наведено перелік типових запитань судово-медичному експерту, в залежності від обставин вбивства, а також розроблено приклад типової постанови на призначення судово-медичної експертизи в даних випадках, що має велике практичне значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авраменко О. О. Питання кваліфікації умисного вбивства, вчиненого одночасно при перевищенні меж необхідної оборони та у стані сильного душевного хвилювання / О. О. Авраменко // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. - 2003. - № 3-4. - С. 226-230.
2. Айдинян А. В. Врахування фактичної помилки щодо вчинення злочину у співучасті (на прикладах інсценування умисного вбивства) [Електронний ресурс] / А. В. Айдинян // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2016. - Вип. 36(2). - С. 72-75.
3. Аленин Ю.П. Особливості розслідування тяжких злочинів проти особи / Ю.П. Аленин, В.В. Тищенко. – Одеса : Бахва,2006. – С. 15
4. Андреева Л. А. Влияние жестокости преступного поведения на уголовную ответственность / Л. А. Андреева, П. Ю. Константинов. – СПб. : Издательство «Юридический центр Пресс», 2002. – 210 с.
5. Апарин С. М. Специфика расследования преступлений, совершенных на железнодорожном транспорте : учеб. пособие / [С. М. Апарин, А. В. Носов, В. С. Корнелюк и др.]. – Волгоград : ВА МВД России, 2003. – 112 с.
6. Апарин С. М. Специфика расследования преступлений, совершенных

- на залізничному транспорті : учеб. посібник / [С. М. Апарин, А. В. Носов, В. С. Корнелюк і др.]. – Волгоград : ВА МВД Росії, 2003. – 112 с.
7. Бабенко В. М. Організовані форми умисного вбивства у законодавстві Радянської України / В. М. Бабенко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - 2012. - № 1. - С. 37-44.
 8. Батрак О. А. Розробка методики аналізу нещасного випадку як засобу розпізнавання загрозованих небезпек / О. А. Батрак, О. О. Федоренко. // Технології та дизайн. - 2014. - № 4.
 9. Баулін Ю. В. Протиправність як ознака вбивств / Ю. В. Баулін // Кримінально-правова охорона життя та здоров'я особи : Матер. наук.-практ. конф. [Харків] 22-23 квітня 2004 р. – К.– Х. : Юрінком Інтер, 2004. – С. 18-19.
 10. Бережний С. Д. Основні підходи до визначення поняття «вбивство» в теорії кримінального права та за Кримінальним кодексом України / С. Д. Бережний, К. С. Бережний // Університетські наукові записки. – 2011. – № 3 (39). – С. 246-254.
 11. Бережний С. Д. Розмежування умисного вбивства з корисливих мотивів від інших різновидів умисного вбивства при обтяжуючих обставинах / С. Д. Бережний // Вісник Верховного Суду України. - 2010. - № 8. - С. 36-42.
 12. Воднік В. Д. Самогубство: причини та шляхи профілактики / В. Д. Воднік // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер. : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. - 2013. - № 3. - С. 140–160.
 13. Герасименко О.І., Антонов А.Г., Герасименко К.О., Комісарова Н.О., Комісаров М.Л. Судова медицина: підручник для ВНЗ // За заг. ред. Герасименка О.І.: Вид. третє, переробл. доповн. – К.: КНТ, 2016. – 630 с.

14. Горбачевський В. Я. Окремі особливості досудового розслідування кримінальних проваджень про умисні вбивства / В. Я. Горбачевський, В. В. Топчій // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). - 2013. - № 1. - С. 186-199.
15. Гриндей Л. М. Структурні елементи механізму судово-медичної експертної діяльності / Л. М. Гриндей // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: : Право. - 2014. - Вип. 25. - С. 245-247.
16. Грищук В. К. Юридичний аналіз основного складу умисного вбивства за Кримінальним кодексом України 2001 р. / В. К. Грищук // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2002. – Випуск 37. – С. 407-415.
17. Данилюк М. В. Самогубство з імітацією вогнепального поранення / М. В. Данилюк, В. М. Зозуля, В. О. Сіукаєв, О. В. Ганський, В. В. Лесик // Судово-медична експертиза. - 2015. - № 2. - С. 124-130.
18. Договір київського князя Ігоря з Візантією (945 р.) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://uahistory.info/2011/12/30/dogovr_kivskogo_knjazja_gorja_z_vzantju_945_p.html
19. Дрозд В. Ю. Інценування в контексті методики розслідування злочинів / В. Ю. Дрозд // Митна справа. - 2014. - № 1(2.2). - С. 191-197.
20. Єсипенко А. С. Дослідження тенденцій щодо якості матеріалів розслідування нещасних випадків за 2006...2012 роки / А. С. Єсипенко, І. В. Левченко // Проблеми охорони праці в Україні. - 2013. - Вип. 26. - С. 66-75.
21. Задорожній О.В. Загальна декларація прав людини / О. В. Задорожній // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. /Редкол.:Л. В. Губерський (голова) та ін. – К: Знання України, 2004 – Т.1 – 760с
22. Закон України Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-

- процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності [Електронний ресурс].– Режим доступу до ресурсу :<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/270-17>
23. Закон України Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості [Електронний ресурс].– Режим доступу до ресурсу :<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1707-17>
 24. Іванов В. Ф. Правила роботи з інформацією про злочини та нещасні / В. Ф. Іванов // Інформаційне суспільство. - 2013. - Вип. 17. - С. 23-24
 25. Ігнатів О. М. Соціально-демографічна характеристика осіб, які вчиняють умисні вбивства / О. М. Ігнатів // Південноукраїнський правничий часопис. - 2013. - № 2. - С. 138-143.
 26. Каранікова О. П. Поняття та ознаки вбивства / О. П. Каранікова // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки». Том 26 (65). – 2013. – № 1. – С. 389-391.
 27. Каранікола О. П. Поняття та ознаки вбивства / О. П. Каранікола // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского: Серия «Юридические науки». – 2013. – Т. 26 (65) – № 1. – С. 388-393.
 28. Керімов А. З. Особлива жорстокість як кваліфікуюча ознака умисного вбивства за чинним кримінальним законодавством України та за законодавством минулих років / А. З. Керімов // Форум права. - 2012. - № 3. - С. 270-275.
 29. Козієнко А. В.
 30. Козієнко А. В. Вбивство з особливою жорстокістю : нормотворчий та правозастосовчий аспект
 31. Комаринська Ю. Б. Особливості слідової картини умисних вбивств на залізничному транспорті / Ю. Б. Комаринська // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - 2011.

- № 3. - С. 283-288.
32. Комаринська Ю. Б. Розслідування навмисних вбивств, замаскованих під нещасний випадок або самогубство на залізничному транспорті [текст] : навчальний посібник / Ю. Б. Комаринська, О. І. Галаган - К. : "Центр учбової літератури", 2013. - 124 с.
33. Коновалова В.Е. Вбивство: мистецтво розслідування : монографія / В.Е. Коновалова // . – Харків : Факт, 2001. – С. 154
34. Конституція України від 28 червня 1996 р. //Відомості Верховної Ради України.-1996.-№30.-ст.141.
35. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів проти особи та власності / М. Й. Коржанський// . – К., 1996. – 144 с.
36. Короленко М.П. Кваліфікація і класифікація умисних вбивств при обтяжуючих обставинах : дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / М.П. Короленко // – Одеса, 2002. – 203с
37. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341–III // Відомості Верховної Ради України. – 2018. – № 25–26. –131 с.
38. Кримінальний кодекс України станом на 10 січня 2000 року // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – №29. – 127 с
39. Кримінальний кодекс УРСР від 8 червня 1927 року №26-27 // Державне видавництво політичної літератури – 1949. – 169 с.
40. Кримінальний процесуальний кодекс України: станом на 15 грудня 2017 року. - Харків: Право, 2017. - 400 с.
41. Литвин О. П. Злочини проти життя: навч. посібник / О. П. Литвин // – К. : Видавництво Європ. ун-ту, 2002. – 232 с
42. Мамчур В. М. Кримінальна відповідальність за умисне вбивство особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / В. М. Мамчур // – К., 2003. – 20 с.
43. Мелешев С. Б. Особливості діяльності слідчих прокуратури та

- оперативних працівників при розкритті умисних вбивств, поєднаних зі згвалтуванням, по гарячих слідах / С. Б. Мелешев. // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. - 2003. - Вип. 23.
44. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу :http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043
45. Мудьюгин Г.Н. Расследование убийств, замаскированных инсценировками / Г.Н. Мудьюгин // – М., 1973. – С. 28–29.
46. Музика А. А. Вбивство: деякі міркування щодо кримінально-правових досліджень в Україні (2001–2003 рр.) / А. А. Музика // Кримінально-правова охорона життя та здоров'я особи: матер. наук-практ. Конф. (Харків 22-23 квітня 2004 р.) / Редкол. : В. В. Сташис (голов. ред.) та ін. – К.-Х. : Юрінком Інтер, 2004. – С. 14-18.
47. Наказ Генеральної прокуратури України 06.04.2016 № 139 Про затвердження Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу :<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0680-16>
48. Наказ Міністерства інфраструктури України 03.07.2017 № 235 Про затвердження Положення про класифікацію транспортних подій на залізничному транспорті [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу :<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0904-17>
49. Наказ Міністерства освіти і науки України 31.08.2001 № 616 Про затвердження Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу :<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1093-01>
50. Наказ Міністерства охорони здоров'я України N 6 від 17.01.95 про затвердження Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості

- тілесних ушкоджень [Електронний ресурс].– Режим доступу до ресурсу :<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0255-95>
51. Наливайко В. С. Про кримінально-правову охорону життя особи / В. С. Наливайко, Т. В. Наливайко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2010. – № 25. – С. 27-31.
52. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 9-те вид., переробл. та допов. – К. : Юридична думка, 2017. – 1316 с.
53. Овсій І. О. Зовнішня політика України (від давніх часів до 1944 року) / І. О. Овсій // Навч. Посібник. – 2 вид. Київ: Либідь. – 2002. – 240 с.
54. Ольховський В. О. Правове регулювання судово-медичної експертизи [Електронний ресурс] / В. О. Ольховський, В. Д. Марковський, Л. С. Купріянова // Судово-медична експертиза. - 2012. - № 6. - С. 7-10.
55. Остапенко Л. А. Кримінально-правова характеристика умисних вбивств при пом'якшуючих обставинах (статті 116, 117, 118 КК України): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Л. А. Остапенко. – К., 2003. – 20 с.
56. Павленко Т. А. Визначення поняття «вбивство» у доктрині кримінального права та на законодавчому рівні / Т. А. Павленко // Порівняльно-аналітичне право. – №1. – 2015. – с. 268-271.
57. Плахотін Д. Кримінально-правове визначення поняття «вбивство» / Д. Плахотін // [Електронний ресурс].– Режим доступу до ресурсу :<http://naub.oa.edu.ua/2015/кримінально-правове-визначення-поня/>
58. Помазан С. Г. Інценування як способи приховування умисних вбивств, які вчинені через необережність / С. Г. Помазан // Держава та регіони. Сер. : Право. - 2013. - № 1. - С. 198-203.
59. Постанова Кабінету міністрів України від 22 березня 2001 р. N 270 Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків

- невиробничого характеру [Електронний ресурс].– Режим доступу до ресурсу :<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/270-2001-%D0%BF>
60. Постанова Кабінету міністрів України від 30 листопада 2011 р. N 1232 про Деякі питання розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві [Електронний ресурс].– Режим доступу до ресурсу :<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1232-2011-%D0%BF>
61. Постанова Пленуму Верховного суду України від 06.11.2009 N 10 Про судову практику у справах про злочини проти власності [Електронний ресурс].– Режим доступу до ресурсу :<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09>
62. Постанова Пленуму Верховного суду України від 30.05.2008 N 5 Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи [Електронний ресурс].– Режим доступу до ресурсу :<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08>
63. Про встановлення діагностичних критеріїв смерті мозку та процедури констатації моменту смерті людини : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 23 вересня 2013 року // Офіційний вісник України. – 2013. – № 82. – Ст. 3065.
64. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України №2 від 07.02.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0002700-03>
65. Рощина І. О. Підстави кваліфікації умисного вбивства як такого, що вчинене з особливою жорстокістю / І. О. Рощина, К. В. Гуменюк // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. - 2014. - № 1. - С. 146-150
66. Саїнчин О.С. Особливості розслідування вбивств, прихованих інсценівками : матеріали міжнародної науково-практичної конференції

- / О.С. Саінчин // – Одеса : Національний університет, 2003. – С. 101.
- 67.Сводъ законовъ Россійской имперіи. Томъ пятнадцатый. Законы уголовные. – Тип. Второго Отделения Собственной Е.И.В.Канцелярии. – СПб. – 1857. – 964 с.
- 68.Семенов В. В. Розслідування вбивств, прихованих інсценуванням : моногр. /В. В. Семенов; за ред. В. О. Коновалової. – Х. : Вид-во СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2006.
- 69.Семенов В. В. Розслідування злочинів: проблеми інсценування [Електронний ресурс] / В. В. Семенов // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. - 2011. - Вип. 11. - С. 120-125.
- 70.Семенов В. В. Створення уявної моделі інсценування при приховуванні вбивств [Електронний ресурс] / В. В. Семенов. // Теорія і практика правознавства. - 2014. - Вип. 2.
- 71.Смілянський Я. Г. Особлива жорстокість як кваліфікуюча ознака умисного вбивства / Я. Г. Смілянський // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 591-596
- 72.Смілянський Я. Г. Особливості суб'єктивної сторони умисного вбивства з особливою жорстокістю / Я. Г. Смілянський // Форум права. – 2010. – № 3. – С. 415-420
73. Снігерьев О. П. Попередження умисних вбивств / О. П. Снігерьев // Форум права. - 2005. - № 1. - С. 70-77.
- 74.Солодовніков А. Г. Особливості тактики огляду місця події за фактом травмування на залізничному транспорті / А. Г. Солодовніков // Форум права. - 2014. - № 1. - С. 450–455.
75. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду [Електронний ресурс].– Режим доступу до ресурсу :http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_010
- 76.Торган Л. М. Інсценування у системі протидії розслідуванню злочинів [Електронний ресурс] / Л. М. Торган // Вісник Запорізького

- національного університету. Юридичні науки. - 2013. - № 2(1). - С. 263-266.
77. Фітьковський С. М. До питання визначення поняття «вбивство» у кримінальному праві України / С. М. Фітьковський // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 5. – Т. 3. – С. 87-92.
78. Фокін Д. І. Актуальні питання судових експертних досліджень обставин нещасних випадків, пов'язаних із діяльністю у воєнній сфері / Д. І. Фокін, В. Т. Чупрун // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. - 2013. - Вип. 13. - С. 360-368.
79. Эверс И. Ф. Древнейшее русское право / И. Ф. Эверс // – СПб. : Тип. Штаба Отдельного корпуса внутренней стражи, 1835. – 422 с.
80. Юшков С. Правда руська /С. Юшков// Тексти на основі 7 списків та 5 редакцій. Склав та підготував до друку проф. С. Юшков. — К.: ВУАН, 1935. — Редакція IV. — С. 137-144. (На основі тексту Архівної комісії АН СРСР, №240, Новгородський 1-й літопис XV ст.).